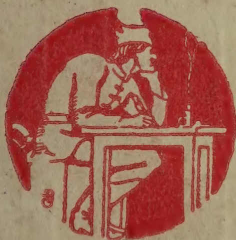
Füst Milán

VÁLOGATOTT VERSEI

NYUGAT-KIADÁS

FÜST MILÁN

MUNKÁINAK GYÜJTEMÉNYES KIADÁSA

I.

VÁLOGATOTT VERSEI

FÜST MILÁN

VÁLOGATOTT VERSEI

NYUGAT-KIADÁS

FŐVÁROSI NYOMDA RT.

ELŐSZÓ.

E kötetben régi és új verseim gyűjteménye van együtt. Az utóbbiakról csak annyit, hogy harminc egynéhány új versemet találtam alkalmasnak arra, hogy ide felvegyem.

A régiekről már valamivel többet kell mondanom. Ezeket azért adom itt ki újra, mert egykori versköteteim már nem kaphatók s tudok olyanokról, akik szívesen olvasnák e régieket is. Ezek számára s magamnak válogattam s javítottam ki tehát mégegyszer ifjúkorom lírai szerzeményeit. E javítás és rostálás most már, — magam is remélni merem, — végérvényes. Ami számomra azt jelenti, hogy amit ide felvettem, szívesen a magaménak vállalom, amit nem vettem fel, azt ízlésem ma már elveti, azt úgy tekintem tehát, mintha nem én írtam volna.

A kérdés itt önként adódik: hogy hivatott bírája vagyok-e tulajdon munkáimnak? Nem kételkedem benne, hogy az vagyok. S többek között azért is, mert úgy vélem, hogy amit írtam, annak az én kedvemet kell betöltenie mindenekelőtt.

S ugyanezt gondolom a javításokat illetően is. El vagyok készűlve a szemrehányásokra, amelyeket egyesek érezni fognak, vagy talán majd nyílvánítanak is előttem, — amért nem voltam a szokásos kegyelettel ifjúkorom és fogyaté-

kosságai iránt. Az ő érzékenységük iránti tiszteletből és hálából annyi magyarázattal tartozom már most és itt: hogy a kegyelet ugyan nagy erő bennem is, a lehető művészi teljesség követelménye azonban még nagyobb. S az ő megnyugtatásukra közlöm azt is, hogy nem is minden régi versemet vetettem alá a bírálat s az új ihlet e munkájának, — akadt olyan is elég, amelyen ma sem találtam kivetnivalót. Amelyekben viszont már eleve akadt kifogásolnivalóm, azokat huszonöt év óta egyre javítgatom, csiszolgatom — s ezek már utolsó kötetemben is eredeti formájukhoz képest többé-kevésbbé változott alakban jelentek meg. S ha netán egyesek úgy találják majd, hogy bizonyos verseimnek inkább ártalmára voltam, mint használtam azzal, hogy megbolygattam régi mivoltukat: ebbe is belenyugszom, annál is inkább, mert hisz magam is tudom, hogy nincs oly javítás, mely ne volna egyben rosszabbítás is — s mert tisztában vagyok vele, hogy tökéletesség nem adatik a férfikornak sem. S az én lelkiismeretemnek elég annyi, hogy előttem így, új formájukban jobban megállják a helyüket.

S végül meg kell még azt is jegyeznem: — hogy a verseim fölébe egykor írt s barátaimhoz, vagy ismerőseimhez szóló összes névszerinti ajánlást, címzést, vagy megszólítást töröltem, mert azt kívánom, hogy ez legyen e versek végleges formája.

Budapesten, 1934., május havában.

Füst Milán.

I.

ÚJAK

SZELLEMEK UTCÁJA.

Minden ellenemre van. Én nem kivánok többé táncokat,
Olyat nem tudsz mutatni pajtás, — nem, olyat a knídoszi táncmesterek sem tudnak feltalálni,
Sem zenét, — minek nekem? magam csináltam egykor jó egynéhány dallamot
S azt dúdolgatom, vagy még azt sem. Hallgatok. Az életem javát sötétben töltöm el,
A mélyen elrejtező, néma férfikort.

E sugallat hüvös. — Mint aki csendes és veszélyes utcán járkál éjszaka
És abban minden lobogásban volna, — hatvan fáklya tüze ontaná vad lángjait
A semminek... mert nincs ott senki sem. A szellemek utcája ez!
S még néhány lépés benne s nemsokára vékonypénzü leszel magad is
És régi, kipróbált szived kutyáknak vettetik.

Szerettem egykor sokmindent: hajósok énekét,
Szédítő, teljes napsütés: aranyrózsáidat...
Mi mindent szerettem, már nem tudom.
Boldog forróság volt nekem a földi tűz,
Átjárt, hogy megvacogtatott, borzongtam tőle s jeges éjszakát

Képzetlem hozzá ... S ma már éjszakám:
Egyetlen teljességem. — Ne higyjétek, nem sohajtok,
Sőt feledni vágyom minden múltamat s még inkább
elrejtőzni, elmerűlni abban,
Ami még a jussom itt. Mert annyi jár nekem.
Hogy jobban megismerjelek, ki vagy? — Sötét
vagy-e?
Kivel a sötétségben oly rég szembenézek, hallgatag
király: rejtélyes elmulás!

Nem igaz! sóhajtasz! Mert
vacog tőle a fogad. Szeretnéd
megértéssel megölni.

SZÓZAT AZ AGGASTYÁNHOZ.

Bandzsítani kezd a szemed, mert itt az időd, küszöbödön már az öregség
S te két szempontból nézed majd a végtelent: szögben töröd.
S ha tombol is az éjfél majd körűled, meg se moccansz, ami kérlelhetetlen, nem alkuszol vele,
Mert az vagy rég magad! S ha felhőid közt olykor eléd járúl egy-egy emberarc,
Te mozdulatlan várod őt, nem bíztatod, nem kergeted
S úgy űlsz előtte, mint a hegy.

Vérző fogakkal álmodol, forognak súlyos álmaid s ki pitvarodban netán lányt ölel,
Riadtan áll odébb, mikor mozdúlni hall. Azt mondják, ételek az eszményképeid
S valóban képzeleted kövér nőknek hízeleg a főztjükért, — egy nagy leves,
Hatalmas sűlt tökök és répák, hízott borjak járják olykor űltödet körűl
S te lassan ingatod a fejed erre — s titkaidat magad elhallgattatod:

Hogy nincsen hajnalod, mely néked énekelne s nincsen éjszakád,
Mely érdekelne, — néha tompán sírsz. S a háztetőiden

Hiába járkál lámpásával már a régi rém, hiába
zörget, nem figyelsz,
Nem nézel már utána, mért zavar? Mivelhogy mind
letűnt,
Akinek tartozol. S ki ott fenn jár, a lelkiismeret,
nemlétezőkhöz küld, hogy térdepelj.
Oh átok az, hogy itt maradtál bólogatni — s gyász és
átok elszakadni, jól tudom. S hogy nem beszélsz,
Megértelek. Maradj csak csendesen. S a csendes, sötét
apácára bízd magad,
Az éjszakára bízd elárvult lelked. Majd ő megtanít,
Hogy megszeresd új társaid
S barátokként fogadd, kik régi barátaid,
S akikhez máris tartozol:
Az elfeledtek árnyait.

T É L.

Fagyos és sötét a föld. S egyre ridegebb lesz, meglásd, amint majd lassu ütembe' fordúl
Az Orion-csillagzat ködképe felé. Tapintsd meg göröngyeit is, azok is porosak, ridegek
S képzeld el: még egyre porosabb lesz minden. Mindétig szürkébb lesz a világ, — mintegy a ridegség
Elönti majd a dolgok leglényegét, lehatol s a por is itt fenn
Mindegyre elhatalmasodik . . .

S menj most tovább! Képzeld el azt is, hogy már egész fagyott, megállt, megúnta vándorlását, megmeredt, —
S már itt harsog feletted az apokalypszis száraz kőförgetege, melyben
A fagyott göröngy majd úgy repül, akár a vak madár,
Veri a szél, a forgó-szél veri, tölcsérben forog, avagy a rohanó szélvihar
Lökéseiben csapdos, szárazon kopog és megver . . .

S képzeld el ezután, hogy itt jártam én, vedd szívem melegét,
Vedd, hogy itt voltam egykor, énekeltem s míly dallamokat! Földnek fekete göröngye felszállottam

Mélységes éjszakámból sáppadt arccal, fel a nap elé,
a fény alá...
S himnuszaimat zengettem feléd! — és harsogtam
S rajtad feledtem szomoru szemeimet: vígasztalan
örökkévalóság!

Kakasviadal volt itt s ó minő! Még emlékeznem is!
A földnek két röge feltámadt
S egymásnak eredt... Ezernyi pár párviadalban
öklözött s hirtelen visszahullt.
Időnként rádmeredtek: Megfoghatatlan! — s kiáltá-
nak: íme a megfoghatatlan! s vérben forgó
szemeik
Kimeredtek az iszonyattól... Lobogás volt itt, lázas
vacogás, — lélek, ó árva vándor,
Pornak vándora, — lassan vond ki magad innen, úgy
akarom. Ne figyeld a lobogást. Várj.
Amíg majd befordulunk valamerre valahányan s a
felejtés szürke köpenye s a kőzivatar
Betemet s beborít.

ÖNARCKÉP.

Horgaselméjű s szikár
Aggastyán akarok én is lenni, olyan, mint maga az Úr . . .
S ha majd számonkérnéd tőlem a gyermekeimet,
Megvetéssel fordítom el akkor a fejem . . .

Mert nincsenek gyermekeim, e vigasságban nem volt részem, — mint az arabs szamár
Ki megszagolván honni földjét, uj ösvényre fordul hirtelen, —
Úgy indultam el én is egykor biztos útamon.
És nem az öröm útját választottam én sem, — ám a kopár sivatagét,
Hol vörös a földek szintje s nem legelész semmiféle nyáj, —
De hol majd megpróbáltatik, ki mit bir el?
S ha nem ád ott az égi Atya enni, azt kitartom-e?
S a szomjuságtól majd jajongok-e?
S a bitangságban majd, hogy elbitangolok-e?

S minden tudásban kerestem egyre új tudást
S a dicsőségben nagyobb dicsőségeket
S hol világos volt az ég, nagyobb világolást
S az asszonyölnél égetőbb és még nagyobb sötétet . .

Ugy látom öregember én már nem leszek ...
S most folytassam a régit addig is? Ó jaj, — kiáltanám egy ablakból talán,
De gúnytól félek s elbuvok magamba,
Négy izzó fal mered reám csupán, —
Az Úristennek vörhenyes haragja, —
Majd bólogatva, lassan elmegyek.
S mint ki régen hordja már szivében a halált, —
Kárvallott számadó, megbántott régi szolga
S ki birót ment el keresni, de nem talált.

A HOLDHOZ.

Rongy-alak — szalad a hold után.
Álld utját áldott Euméné a tolakodónak, szegd meg szemtelen szaladását,
Toppints feléje parányi lábaiddal, vagy álmatag, komoly,
Két dióbarna szemeddel úgy meredj reá, hogy megdermedjen benne a lélek . . .
Parancsold meg néki a csendet . . .
Hisz égi országutadon te vagy az úr
S néked népes az éjszaka.

Hozzád szól a susogás, öreganyó motozása . . . s akiknek nem telik olajra,
Szegény varrónők tűje az éjben néked táncol az ablak előtt, —
Az éj barátságos szörnyei, ődöngő tolvajok s a fúriák üres dühe
Mindennek te vagy a csodás világrahozója, Libegő, —

S az én anyám is te vagy. Az édesanyám vagy, — a másikat, a varrónőt, lásd, megtagadom . . .
Édesanyám a hold . . . nálad születtem én, létem titka ez: a te öledből, —
Te dajkáltál éngem . . . s innen a fekete fény, mely szivemből szüntelen árad,

Innen az átok, tűztelen életem, a ridegség, — sugárkévéim éjszaka
Ezért oly feketék. — S ti kik annyiszor meggyötörtetek engem
S kiállhatatlan fajtát s más íly becsmérlést oly sokszor kiáltottatok utánam szívtelenek,
Ím' elhagylak benneteket, — mert felléptem a sötétség csúcsára, édesanyámhoz oda
Honnan a fájdalom is csak még nagyobb ragyogásom,
Hol enmagam részege lengek... vagy ringatom magam és áradok,
De nem nektek szól többé, soha többé kevély mosolyom.

ESTE VAN.

Mire rám mutatnál: nem vagyok.
Akár a csillag, mely lefut a tétovák előtt: olyan volt életem.
Oly hamari volt csakugyan, oly gyors és hebehurgya ez a lét . . .
Bizony én el sem tudom hinni, hogy e kuszaság,
E hegyén-hátán bennem tornyosuló összevisszaság most nyugalomra tér.
S elrendeződik-e? — felelj rá, hogyha tudsz.
Nagy ívben esteledik körülöttem mindenütt.
Az ég is tágúl, gömbölyűbb a föld
S mi apró-cseprő volt: felszívatik.
S egyetlen hang donog: hogy este van.
S egy ujj mutat az ég felé, hogy ott az én utam, mégiscsak ott,
Mert jó valék.
Mert rossz nem tudtam lenni . . . ama nagy parancsokat
Nem törtem meg, ha ingadoztam is . . .
Így volt-e, mondd? Felelj rá, hogyha tudsz.
S a borús ég is meghasad vigasztalásomúl, —
Egy kis derű is lám, mégiscsak jut nekem . . .

A messzeségben, ott, hol domborúl a Csendes Óceán
S mint órjás cet csillog a tenger háta,
Ott képzellek el zöld sziget és zöld árnyékaid, —
Hol többé semmi sincs. Ott ferdén fordul el
A föld a semmiség felé. Vigyél el még oda.
Még hazát is találok ott a vég előtt, én hontalan.
Jöttöm hirére tán
Akiről álmodék, elémbe fut. Már várnak ott . . . s ez
jól esik.
Így lesz-e, mondd? — Felelj rá, hogyha tudsz.

COPPERFIELD DÁVIDHOZ!

Dávid: ama hegedűs az, ki most a holdban űl s
pipál.
Copperfield: rézföldeket jelent, tán gyöngyszín, szikes
mezőt,
Amelynek mélyeiről a szerencsefiak hirtelennőtt,
nagy indulatával,
Emelted volna ki s mutattad volna fel a nagy Isten
előtt
Gyarapodásod biztos zálogát: a barackszín, sárga
fémet.

S olybá tüntél vón' akkor magad előtt is, mint az
oroszlán . . .
Rettenthetetlen szigor, de méltányod is ott ült vón'
összeszoritott ajkaidon
S képzelmed előtt sok ezer munkásod lágy alázata,
egyszobás tiszta lakások,
Vasárnapi orgonaszó a tiszta téren, — de mindenek-
felett, ennen szíved megtörhetetlen hidege, —
Kergetőznek vala, mint képek, sokszinü változatokban.

S az én nevem is, lásd: apám egy víg királytól lopta
nékem.
Képzeld el a feslett kép-királyt, amint egy játék-
kártyából kilép . . .

Vihogni kezd előbb, majd borospalackokkal vervén szamarát
A vásárba siet... hol is a kofanépet megcsipdesi rútul, hogy csak úgy bizsereg az újja...
Öregasszonyt kerget a sikátorokon, — ám gyermek ha jő eléje: leguggol
És sorra gurítja feléje ennen képével vert, királyi aranyát.

Így képzelgek én is a nevemmel, lásd Dávid! S mi voltam én is itt: árva fiú!
A sértődöttség vontatott dallamát hagyták rám örökül: semmi mást!
S miből a zsidónak oly bőven jutott ki minden időben: gúny és magány: — e kettő volt örökrészem e földön!
Idegen vagyok én itt, idegen nékem ez a Föld s idegen minden népe!
A felhőket kergetem én — s az úgy van jól! — de emberfia hozzám többé be ne tegye lábát!!
S mint ama nagyúr, ki járt pórul a vásáron s ha jő a böjt keserve, egy szomszédos kolostorba mén:
Úgy én is: nem tűrök látogatót!! — S ha ki azt akarod még világnak valaki rongya, hogy szeresselek, —
Bízd a szívemre magad, — az még él! — de szemtől-szembe velem többé ne kerülj!

„HA CSONTJAIMAT MEG KELLETIK ADNI."

(Arany.)

A sötétség felé szalad vonatom.
Befut az aggság, kórság, a foghíjjasság öveibe.
S majd a nemlét boldog őslakói közt megáll.
Nem baj, nem sirok. — Fuss hát vonatom
S oly gyorsasággal száguldj, hogy zúgjon az ember-
erdő körülem,
Se lássak, se halljak. Csupa vadság legyen a szívem,
mint a vadászé,
Ki ölni megy el, nem fél, — nem tekinti fenn a
Teremtőt,
Nem lesi arcát, borus-e s hogy mint ítél, mikor kire-
pül majd ama golyó? . . .
De így szól: ez a rend! — Meg kell hoznom az áldo-
zatot, meg kell halnom,
Ki voltam éhes, mint a kigyók,
Lusta, mint a krokodílus
S pusztító kedvű, mint az apokalipszis sárga lovasa.
S a mohóság vad foltjai mozdúltak meg a szemem-
ben.
Hát ennen balsorsodat siratod?
Tekintsd az ég madarát, ki segit annak, ha sikolt?
Vedd a fát, mikor nyögve törik el a viharban,
Tekintsd a borjat, amely még szopna s a hídra viszik

És minden egyebet, ami szomorún megy nem áhitott
célja felé . . .
S a víjjogó keselyükről írd majd meg végül is hymnuszodat e világon s arról,
Hogy szebbnek itéltetett a tört szem itt, mint a
ragyogó.

A NÉVTELEN ISZIK.

Tégy poharat az asztal végire,
Tölts bort neki s ne nézz oda, —
Egy szegény koldús érkezik a légen át,
Ki tévelygett a tengerek s hegyek felett és nem is
 látható . . .

Most hajts fejet! — S te második Éliás,
Az ajtó mögött ki ott leselkedel és rajtamütnél onnan,
 — állj elő!
S ha sánta volnál netán: tudós púpos, aki mindig fá-
 zik, egyre didereg . . .
Ülj le tehát a kályha mellé. Csend van ott.
Hamvába hull a tűz ugyis, már lobbanása sem zavar
S mi meg se moccanunk a némaságban: kortyod is
 hogy hallható legyen . . .
S lehúnyjuk szempilláinkat, mert tudjuk azt, hogy
 mi a szenvedés.

Igyál hát értünk Láthatatlan, örök bolygó, kinek neve
 sincs!
S tág sátort vonjon fölénk e képzelt látomás, hogy
 megvédjen a kínoktól — igyál!
Mi nem kívánjuk garasodat érte, koldusa e földnek,
 úgy is tudjuk, nincs neked . . .
S hogy hajad koronája talán lángban áll, — úgy kép-
 zelem, — hisz évezredek óta hordod ugyanazt: —

Hogy mit tesz: mindig ablakokból nézni másik ablakot . . .
S mi visszatükröz: mindig szembenézni véled végtelen . . .
S mi nem hagy nyugtot: kérdéssel felelni szomjas kérdezőnek . . .
Hát igyál!

KÖD ELŐTTEM, KÖD UTÁNAM...

Mint akit hordó tetején a saját horkolása ébreszt,
Nem tudja, mint került oda,
Körötte pókok, dongafák s lábatlan bábok furcsa népe
s fázik is...
Úgy ébredtem rá egykor én, hogy itt vagyok...
Ahonnan jöttem, — jobb dolgom volt ennél, esküszöm.
Lehettem bármiféle, tetszésem szerint s nem volt
szivem,
De táncolhattam itt és ott... megértitek? Szeszélyes
voltam, illanó
S ha elfáradtam, kis körömben bárhol bujtam el, —
lappangtam titkosan.
Több rejtély volt a lét nekem s több édesség: oly jó
volt álom mélye meleg köpenyed!
S időnként lengedezni zúzmarák felett, vagy lenni
sajátmagam jégvirág
S pattogva, kerengőzve kivirágzani egy sötét ablakon.
Homályos udvar ez, amelyre gondolok.
Itt éltem én e lét előtt, tudom. E helyt rejtőzött ál-
matag'
Függőleges és lassú életem.
Egy asszony állt a kút előtt és bölcsőt ringatott...
S én néztem őt.

LEVÉL KANADÁBÓL.

Széles az út odalenn, messzi a vidék
S olykor, ha lenézek,
Lélek se moccan erre mifelénk
S némán áll a levegő tengere...

Ám ősszel... mikor lejönnek végre a hegyi vadászok,
— Oly jól ismerem őket! — egyikök piros sipkával integet
S akkorát kurjant odafenn a hegyi temetőnél, hogy beledermed a lélek,
Ugy megkongatja véle, ami tátong, hogy az hánytorogva felindul
S a kopárság szélei habzanak...

Fut a kiáltás, — minden kiáltás fut erre mifelénk s olykor
Házunk ajtajánál olykép kavarog, mint a hóvihar...
Bambán mozdul meg tőle a piszkos, fekete víz is,
Mely készül a fagyra már — s azért oly álmatag...

Nálunk szigorú a tél, irgalmat itt semmi sem ismer s ha mikor
Pattogni kezd a jég is a messzi sikon s szanaszét repedez,
Ilyenkor a fagy, — jóelőre remegünk, — odalenn
Pozdorjává töri a kosaras gátakat.

S máris mint tavaszi gyikocskák, fényesen futnak a
kis vizek
S gyilkos gyorsasággal telik meg az ártér
S lobogva, pattogva éji tüzek mozdulása
Vérvörös alakokat kerget fel mifelénk.

Csóka lépeget ilyenkor a házunk tetején ...
Míg odalenn az ártéri szigeten keselyűk
Lassan ereszkednek alá ... s a tar fák koronáin sorra
elűlnek ...

S hogy mit várnak? — én tudom. Még él valamennyi
vadállat,
Ki ott rekedt az iszap szigetén: egész jól hallom
szükölésük,
Még könyörgő jajjuk is elhallik néha idáig
S néha totyogásuk ...

Ám máris ott űlnek a keselyük ... oly jól ismerik ők
a halált!
S a jussukat épp úgy számontartják oh emberek
gyermekei, mint ti ...
S félálomba' tünődnek. S mire felkel a hold is s
megindul véle a felszél,
Hónuk alá dugva meztelen fejüket inganak.

Így élünk errefelé ... Én a hold ködét nem szeretem.
Huzódnám mindjobban ilyenkor afelé, ami melen-
get ...

S mihelyt az alkonyatra rázuhant nagy súllyal a
hegység: —
Még jobban melengetném édes álmaimat!

Így élem világom, — borokra gondolok némely
estén . . .
Vagy azt lesem: felgyúl-e vajjon ama sárga, téli
fény . . .
Tavasszal a rügyek éji pattogását figyelem . . .
Lesem a füstöt . . .
S mire az éji képek sorra elvonultak s itt a hajnal,
A lovak édes csengetyűi nékem csengenek.

Úgy mondják, odalenn a Nagy Rabszolga Tónál
Boldogabb a világ . . . a nép sokat nevet
S gyakran látnék gyereket, amint agyagfazékkal
karikáz,
Vagy rézgombbal fúrt fülében mosolyogva tünődik...
S még az öszvér is nyerit ott, úgy mondják, ha forrás
szaga üti orrát . . .
S ha jő a tél, —
Hogy hó porában hengergőzik ember, állat . . .

Mifelénk azonban minden szomorú. S mégis, ha
meghalok,
Annyi gyengeségem akkor mint pajzsot emelem fel
S tudom: remegve sírok majd utánad életem!

Költő vagyok, oh jaj, kiáltanám váltság után jajongva, —
Mint a téli fák, —
S a sárkány torkában majd mégis eltünök.

S tán rád gondolok akkor, édes nagyanyám!
Mazsolás szemeidre, kulcsaidra ... de a levesszürcsölésről is biztosan
Majdcsak eszembe jutsz te odaát ... s tán ott nevetni tudok.
Ó, jöjj már, légy itt, boldogabb vigasság — s bár elmulna már tőlem ez az élet
S e világ is: mint a csillagképek rendje, tőlem vajha elfordulna már ...
És tagadón se kéne ráznom soha többé megőszült fejemet!

A MISSISSIPPI.

Hány hét a világ? Vagy siketnéma lettél?
Ott dörög melletted három mértföldnyire,
Fekete hullámai megtörvén a Rocky Mountains
Legyező-formájú záró-szirtjein. — Zúgnak a ligetek,
Amerre halad, — ám te meg se billensz vén csont,
még a fülcimpád se mozgatod,
Dohányzol Isten igazába' — s mégcsak feléje se köpsz
a folyónak . . .

Árjában nem uszol, zátonyain nem pihensz,
Varsát sem eresztel, hogy rózsaszín halait
Megmetszve hasukon, kipeckeld a forró, jó nyári
napon!
Vaj' annyira kibékít az eredmény: megszerzett bungalow-d gyönyöre s a hónapok egyforma futása,
Hogy Jupiternek s kilenc holdjának sem örülnél, ha
lejönne a kutadhoz inni?
(Lásd Ábrahám is felállt ám az angyal előtt, megmosta lábaikat s ledöfött nekik egy gödölyét
„S ízes ételt készít vala nékik”, — ej ugyan, mit is
magyarázgatom annyit?
Hisz egyaránt megszoktál angyalt s ördögöket, jól
tudom.)

De lásd, én máskép vagyok ezzel, — én, mint
Ábrahám,
Még lelkesedem Istenért. S a messzi, nagy folyókról
álmodom. Én, lásd, ha meghalok
S szivemre teszi majd kezét a földöntúli, jó biró
S jutalmam kérdezi, megillető ígényemet, hogy szív-
szakító munkám béreként mit gondolok? . . .
Én majd a Mississippit mondom cimbora, mert ott és
akkor már kinyitom ám a szám
S nem hallgatok, nem is szégyenkezem, mint eddig
mindig. Én a Mississippi mellé messzire
Kivánkozom, mert ott az én hazám, — hol minden
csak szeret, mert senki sem ismer . . .
S amit nem ismerek, — látod, már én is csak azt
szeretem.

Fekete nap volt az életem. — Kinek panaszoljam?
Elmúlt.
Ó ha legalább egy folyót láttam volna valaha . . .
Ó távoli folyam s ó Amerika zordon és messzi va-
donjai! — félek, . . .
Hogy nincs is jó biró s én sose látlak meg benneteket.

EGY MAGÁNOS LOVAS.

Hol sohasem voltál azelőtt, az Arany Partok mentén
Most gondtalan csatangolsz. Ám, ha rádköszönt az alkonyat s az árny elédbe lép,
Te nyergedben felállsz és merőn nézel napnyugat felé.

Tán az álombéli lángoknak ama tájékát figyeled, hol a nap
Aranyabroncsokat ereget, sötét tűzkarikákat hajigál s hol gyorsan kavarogva
Füstöt vet a fény s eliramlik ... S ami túl van az alkonyaton,

Derengni kezd és szinte felmagasztosúl. És csend van mindenütt.
Akár az álomlátás íze, oly fanyar a sárga táj
S akár a tenger mélye, hallgatag. S hiába kérdenéd, hogy túl az égő messzeségeken
S a napnyugat mögött mi lappang, mely világ rejtőzködik? S az mért oly ismerős?
Mi voltál egykor ott? Mi volt tulajdon egy neved? — A néma mozgalom
Nem tudja, nem felel ...
S hiába bámulod, leselkedel a tüzes ég alá, —
Hogy kit szerettél ott már nem emlékezel.

Így élsz most egymagad. S el-elcsodálkozol, ha este
van. Majd lőporos-táskádból estebédedet
Előszeded... S a hatalmas, nagy némaságban, mint
a csontvázé, mely enni kezd,
Iszonytató két állkapcsod ropog s egymásba kap.
És nem vagy szomorú. Lóháton álldogálsz s tünődöl
társtalan: —
Hogy réges-rég, az évezredek mélyén volt-e gyer-
meked?

A MÉLYEN ALVÓ.

Alszol, mialatt az éjszaka
Ködköntösét vagdossa szablyával...
S felhőbe lövi nyílát a Garázda Vadász is,
Miután a nedves, éjjeli réteken tobzódva csatangolt.
Minden táncol s villódzva pörög körülötted, — egy mámoros, éji világ...
S a hold is karikába gyürűzve, őrjöngve forog,
Mert érzi, hogy közeleg a hajnal.

S mi sötétbe' tenyészik, most pendűlve feléled
S ez egyszer még elmélyül az éj is. Sok holdi poronty
Ilyenkor nyeri létét s a hold alá szalad nyavalyássa melegedni.
S ott rí megbabonázva, míg a többi bolond
Zabolátlan veti bukfenceit, karikáz,
Gurúlva nevet s mégegyszer fellobog élete.

S te mindeközben alszol s homlokod köríti gyenge csillogás. Egy titokzatos élet
Ölel át s szivedbe, mint a permeteg, esőznek édes álmai,
Hogy elborítanak, benned s körűled jár az álom vége-láthatatlanúl, — hanyatlasz el, —

S amellett mosolyogsz, akár a boldogok. Hát jól esik
a küzdelmet feladnod álmodó?
S az éj zenithjén, mikor minden tombol, hagynod,
hogy lehúzzon a nemlét
Óriás mágnese ... s tünékeny alakzatokkal csalogasson, ami nincs?

Mosolyogsz ... s tán vissza se jönnél? Megóvom fénykoszorúd
S dédelgetem álmod. Oh tünékeny ez a lét s nincs
benne semmi maradandó!
Hisz úgy látlak máris ködön át, mely a fájdalomé,
hogy elindúlsz
S mégy húnyt szemeiddel sose járt utakon. S hogy
nélkülem jó neked ott.
S a szívem is bucsút int. S akár a multakért, úgy
zokog érted,
Máris felmérné, ami neki voltál — s úgy vezetne
kezeden
Remegő szeretettel s vendégeként vissza magához,
Mint legdrágább látogatóit: a téveteg szellemeket.

MÓZES SZÁMADÁSA.

Miután lejöttem a hegyről Uram...
Hol is Veled beszéltem a csendben, ki vagy a Jóság! —
Ők tobzódtak a völgyek alján. — El nem mondhatom, hogy ott mi volt.
Magának hamisságból épített fel várakat a nép,
De még az inge szövetét is csalafintaságból szövé.
Nem bíztam én ott semmiben se, — nem a gyermekben, ki megfogant...
(De már ahogy megnéztek is a nők... ama kőtáblákat cipelő öreget,
Egy már haragra is erőtlen aggastyánt, ki akkortájt valék.... —)
De minden egyéb is, mi ottan élt, rajzott, vagy sarjadott a tág mezőn,
A gyűlölettől annak förtelmes volt az ereje.
S egy új világ épült fel így világod ellen, amíg távol volt szemem
S megdönthetetlen állt előttem, mint az éj maga.
Meg kellett törnöm végül is, így volt megírva rólam, — fáradt voltam én!
S a vállaimmal kellett vón kivetnem négy sarkából mind e nagy világot, úgy, mint egykoron, —

S jajonganom megint akár a szél, vagy átüvöltenem
az éjszakát . . .
S bizony már ehhez vén valék Uram. —
S így törtem hát el szegény kőtábláidat
S ígéretednek földjét is majd így nem láthatom.

HENRIK KIRÁLY!

Igaznézők ti, csillagos fövegeitekkel a város tornyain,
Hiába hajbókoltok kinn az éjszakában a kék hold-
tányér előtt...
S néztek az éji láthatár borus messzeségeibe... S mi
nem embernek való látomás:
Hiába fürkészik agg, néma szemeitek az örök el-
mulást, —

Oh semmi sem segít. Hogy itt élt egykor Henrikem, a
király, itt vérzett a szíve,
Ki tanusítja? S itt jártam én is, — hogy lennék utolsó
kürt, amely megfuvatik néki,
Szegény porai hogy attól megremegjenek valahol...
Hisz még annyi se voltam, — gyenge gyertyafény csak
az arca előtt, pislákoló lángomat a fuvalomtól
Egy finom kéz óvta... s már végem is van, nem-
sokára elmulok,
Ó hogy panaszlom még mindig e világi futásom, —
minek is jöttem ide?
Hogy porba ejtettem a könnyem is itt... De megbán-
tam én az életemet.

Isten veled Henrik! — Zsufolva fut emlékeivel
E kis világ. Oly terhes már. Egy végeláthatatlan
tölcsér

Vár reá az útak végén. S amellett semmije sincs.
Hol a múltja? Egyetlen egy nap a zsákmányod dicső
emberiség.
Mint lángokból az oroszlán, kikelsz, felépülsz pillanatonként, még a hangod is hallik,
E roppant morgás . . . és visszaesel.
De minek a szó? Nincs többé dolgom itt.
Akár az álmodó, a másik oldalamra fordulok,
De nem álmodom már tovább. Mert nincs is mit.
Minek a szó?
Hiába mondjátok, én sosem éltem.

CANTUS FIRMUS.

Mindennek el kell múlni
elébed járúl Jézus
fejet hajt aztán elmegy
élő parázs a talpán
némaság űl a nyelvén
béna szivében kétely
siket agyában átok
így fut a semmiségbe
lobogni kezd az úton
bomolni kezd a pályán
s mint a megőrült csillag
okádja fájó lelkét
forog és nincsen társa
dühöng és nincs ki lássa
százszor is megfiadzik
magát emészti falja
vak ember lesz a végén
sírna de nincs ki hallja . . .

BARÁTAIMHOZ!

Mint a kedves után, ki szép volt és kegyetlen,
Könnyű és fájdalmas pillantást vetek majd a dombok felé s feléd is ó gyönyörű élet,
Ki meggyötörtél s most a rideg sírba küldesz, elviselhetetlen
Éjszakáim bús engesztelésеűl.

Nem szemrehányás ez! Mert nincs az én szívemben semmi már,
Mi igazam keresné. Lelkendezés voltam, mondhatatlan
Vágyakozás s olyas után, amit nem ismerhetek...
Hajoltam-hajladoztam, mint szélben a fák,
És nyújtogattam nyakam, mint a struccmadár, — sovány nyakam...
S nem tudtam, mitévő legyek a sovárgástól, olyakkora volt bennem a néma fájdalom...

De most az esengés sirjába tér. Sokáig ingott, remegett, titokba' sírt,
Majd elfordúlt mindattól, ami vonzza s elcsitúlt.
Még nem tudom, hogy mire mén? vaj' nem ordít-e fel a sírban is, akár az éhes farkasok,
Melyek vad tél-időn a havas falvakat környékezik — és mindhiába!

Elhalóban van a lelkendezés, — nemsokára lehúnyt jóbarátaim!
Oly ívet futott meg ... egy vonzás irányában elhajolt, de célt nem ért soha.

Ne nevessetek rajtam. Csillag voltam, szerencsétlen siető!
S ha nektek más nem voltam is, — egy gyengéd pillantás talán, mely egyre csak bucsúzik tőletek,
És azért símogat, hogy emlékekép elvihesse, mílyen volt az arcotok?
S ha nem voltam egyéb itt, mint a bús mosoly, amelyet elviseltetek,
Vagy tán a vad, fájdalmas szó, amelyre megdobbant a szív és felhorkant:
Hogy vaj' miféle fájdalom beszél magában így? Mely Isten-adta, Isten-küldte átok az, mely így zokog?
Akkor is, ó akkor is, megérdemeltem egykor barátságotok. — Szív voltam, tört szív, emberek!
S hogy feledni fogtok, az a vígaszom.

LEVÉL OIDIPÚSZ HALÁLÁRÓL.

„Oidipúsz! — kiáltottuk s a kezünk felemelve sírtunk
hangosan.
Mert megtörte az ércbe s emberszívbe vésett szent
törvényeket.
Majd kürtök harsantak s utánuk mint a tűzpatak
Omlott alá a hegyoldalból Mithrasz évszázados átka.
Ifju és komoly anyák
Aggódva nézték ennen keblükön az alvó kisdedet.

Parázs szaladt körűl a földeken, — a nap lement.
Fekete lett a domboldal és lombjai, — döglött lovak
Hevertek rajta szanaszét... mert vad futás volt ez,
izgalmas, végső, vad futás,
A hírhozóké, — ők is, mint a zsák, úgy estek el, úgy
dőltek el a fák alatt,
Mihelyt a lovakról leszálltak s elmondták, hogy Oidi-
púsznak vége van.
Odébb a tér sarkán a bölcsek s még odébb egy kis
csoport, átszúrt dudákkal,
Ezek is jajongva, gyászban érte, — úgy jajongtak,
mint az árva gyermekek...
A bűnös, nagy király öreg dudásai...

Ám egyes könnyű, dajna nők, mint akik mit se hallanának,
Ajkukat megnedvesíték nyelvecskéikkel és úgy néztek körűl...
A fürtjeik, akár a felhők, bodrosak s tevékeny kis kezük remeg...
Csak tettek-vettek egyre s papucsaik csattogása közben
Azokhoz szegődtek inkább, akik itt maradtak, élnek még, kik megkűzdtek a vad lovakkal,
S most aléltan elhevernek s női kéz, vagy suttogás nem édesíti fáradt álmaik.
— Komoly a törvény! — mondogatták ők is, ámde nem hitték. Hogy mit gondoltak? —
Nem tudom, oh nem tudom. — Úgy vélem, nincs e földön oly parancs,
Mely megfékezhetné tüzük s elméjük rúdját megfordítaná a gondjaink felé.
Övék a föld, mivel a bűn övék. Mit nékik tavasz szenvedése s mit a fájdalom!
S az elhagyottak nagy sirása lenn a völgyek alján?
Egyeseknek fel volt tűzve kontyuk, mint a szemtelen,
A kotnyeles kislányoké... S az egyik végül még felém is fordította szép fejét...

És várt. Hogy mint a szomjas állat, amely forrást lel, igyam a szeme fényiből.
A kárhozat volt ez. Oh Oidipúsz király! Míg átkozódtunk, átkoztuk a kéjt s letéptük volna férfidíszeink...
Épp aznap, mikor sírtunk érted: elmerültem én is. Végeláthatatlan
Gyönyörök szolgája lettem. Sötét tengerek fedik már tiszta ifjuságomat.
Egy hetairáé vagyok s mindörökre, érzem. Nem tudok már lenni nélküle.
Mert mindig meztelen s mindig nevet. — Az ujjain gyürűk...
Ó hagyjatok! nincs már szavam... és mindörökre feledjétek társatok."

LEVÉL A RÉMÜLETRŐL.

„Mellemen a lovagrend keresztje,
Panyókára vetett köpenyemen violaszínü sújtás,
S a lovasok könnyű bánatával arcomon
Kocogtam nemrég társaimmal, hogy a békekötés első
híre jött, Madrid felé.
Amerre jártunk, szinte visszahúzódtak a vizek is.
A nép bezárta ajtaját előttünk, — vad kutyáimat
Szidták a faluvégeken. — Nem tudta persze más a
titkomat,
Hogy nincs mit félniök, mert dúrva kezek közt is
lágy maradtam.

Lám. Akár az erdők vadja, mikor megmozdúl,
Vagy zizzen lábaid alatt a galy. — Hát íly nagy itt
a félelem?
Hogy sáppadozók tőle éjszakáitok s kinn házatok
előtt az őr,
Hogy rémülete meg ne lássék rajta, rémitőt kiált?
Hát ebből áll? — Hogy még egy napot csensz ma-
gadnak ember,
Még egy csókot, kortyot, csillagtüzeket? És elmene-
külsz véle, mint a tolvajok?

Szabályosabbnak hittem ezt a létet eddig. — Ma már megvetem.
Sietni kell? — És félni? emberek! — Nem nézhetem a holdat lassan is?
E szép világ hát nem enyém? . . . ó hagyjatok! hadd sírok még ezen . . .
Mert tegnap ifju voltam még, — szivem oly ifju volt . . .
S mint álmos, nehéz hajnalon alvó vizek,
Ma már olyan. Sötét és hallgatag. Kifordúlt sarkából az életem . . .
Oh némely látomás felér egy ezredévvel! Mindegy. Semmi baj.
Ên futni nem fogok."

BALLADA AZ ELRABOLT LEÁNYRÓL.

Angyalok söpörték műhelyem,
Szerszámaim az útból félrerakták...
Üveggyártó valék... És volt egy lányom is,
A kontya, mint a vas, — de őt már elragadták...
S volt úgy, hogy este lett nagy fergeteg...
A szélben vén emberek perlekedtek...
Egy részeges ajtóm elé vizelt,
S azt hajtogatta, hogy ő nagybeteg.
A halál meg akart keríteni egy kis lovat
S űzőbe vette... Mit mesélhetek?
Én mindezt láttam, mélabús öreg
S nem vállalkoztam többé küzdelemre...
Fanyar volt sorsom íze, mint az álomé
S a gondolatom mind: halálomé.
Nem hagytam el kemencém, bárki jött is,
Csak épp letettem forró eszközöm,
Az emberekhez nem volt már közöm...
Csak azt vigyáztam, el ne fogyjon kis borom
S evégből olykor kiszóltam az ablakomon...
Szemben egy korcsma volt... S odébb egy gyűlölt
kastély...
Ki tudja, kit őriztek ott s mely titkokat?
— Oh sokat integettek onnan egykoron!
Ám utóbb néma lett, akár egy nagy lakat!
S négy sarkán négy torony.

RÉSZEG ÉJSZAKA.

A szél lengeti széleid,
Nehéz sötét. — S hol felhőid osonnak el,
Egy kis csillag dereng ott s oly szelíd...

Súlyos teher e földi lét nekem.
Úgy mondják, mély-álmomban meggyógyulhatok...
De nem lehet, aludni nem tudok.
S a lelkem gőgjén nem változtatok.

Oh némely ember alszik zsákokon,
Befal, ledől s horkolván sose lát
Bozontos mellű éjszakát.

Mint tófenéken furcsa limlomok
S a furcsa népség, mely ott imbolyog:
Olyan vagyunk. — A nyelve hogy pörög
Egynémely utcalánynak s hogy röhög, —
Az udvarlója nem tetszik neki, —
Bandzsít, kancsal, kopasz görög.

S egy katona megy ott, a lábait veti,
A bátorságát mind mellén viszi
S az árokparton ördög ráncigál zsidót
S egy sékelt ad neki.

Oh nagypénteki részegek, dicsők,
Hogy belefeküsztök a szélbe, — nők
Nem kellenek már néktek s földi fények,
Úgy száguldoztok, mint a vőlegények.

Oh elhamvadni volna jó
És feltámadni megint részegen...
Részeg király volnék egy nagy hegyen.

E hegynek én vagyok királya, — mondanám...
S az özvegyasszony dolga jó legyen,
S anyámra gondolnék a sírba' lenn.

Oh elhamvadni volna jó,
Buzgón álomba kezdeni...
E részeg éjszakán hadd jósolok:
Hiába futsz ott fenn aranygolyó,
E föld súlyos-beteg, mint én vagyok.
Az inség itt a törvény, sírjatok,
Mert sírni kell ám nektek mindezen,
Hogy nincs termésetek e földeken,
S ha néha van — elönti öt folyó.

AZ IGAZTEVŐHÖZ!

Úgy léptél át a tél fénysávos éjszakáiba . . .
Az erdőszélen álltál s jött a tél.
A tájat szemlélted, komor világodat, majd sárga
csillagod
Nagy reszketését lested, míg alant a sötét földeken
boldog komondorok
Járták az éjszakát s fel-felugattak hozzád, mint a
kócos szellemek.

A tél van itt megint. Ki tudja? tán az utolsó neked.
Hírek kovácsa, titokmester, őzikék őrzője, régi csősz,
Hát itt kell hagynod enciánvirágos szép hazád?
A messzi tülköket, hideg hegyed, kiszáradt vermeid...
Öreg puskádat átadod? meghalni mégy?
Ki életében annyit hazudott, nehéz meghalnia.
Úgy tartod két kezedben fejed, mint a részegek . . . a
halál részegségét nem birod?

Csak bátran, bátran régi csősz, ott fenn is csősz
leszel.
Igaztevő, mint én, ki minden ellen kikel, acsarkod-
hatsz . . . semmittevő, pimasz gazdagok
S a hűtlen, hálátlan szegény vessződ egyformán
rettegi . . .

Se fatolvaj, se vadorzó nem állhat meg szemöldököd
előtt,
S haki a város másik végiről gonosz tervekkel jön
és folyót átugor...
Megtorpan futásában s azt kiáltja: itt a csősz. — S
ahol majd elhaladsz,
A csirkefogó többé nem nevet, madárka sem csipog...
Szegény igaztevő!
Ki életében annyit hazudott, nehéz meghalnia.

A MAGYAROKHOZ!

Oh jól vigyázz, mert anyád nyelvét bízták rád a századok
S azt meg kell védened. Hallgass reám. Egy láthatatlan lángolás
Teremté meg e nagy világot s benned az lobog. Mert néked is van lángod:
Szent e nyelv! S több kincsed nincs neked! Oly csodás nyelv a magyar. Révület fog el, ha rágondolok is,
Ne hagyd tehát, hogy elmerüljön, visszasüllyedjen a ködbe, melyből származott
E nemes-szép alakzat... Rossz idők futottak el feletted,
Megbontott a téli gond és romlásodat hozta, megtapodtak,
Megbolygatták hitedet, az eszed megzavarták, szavak áradatával ellepték világodat,
Áradás szennyével boritották be a kertjeid, vad vizi szörnyek ették virágaid, — majd a vad burjánzás
Mindent ellepett utána, — oly termés volt ez e térségeken emberek!
Hogy üszökké vált minden, aminek sudárrá kelle szöknie...

De légy türelmes, — szólok hozzád, — vedd a Libanon
Ős cédrusát, e háromezeréves szűzet, — rá hivatkozom, mert onnan vándoroltam egykor erre
Tekintsd őt, — türelmes pártájával hajladoz a szélben, nem jajong,
De bölcsen hallgat s vár, amíg a negyedik nagy évezredben
Kibonthatja gyümölcsét e nagyvilág elé. S tán ez a sorsod itt.
Ki fénnyel sötétséget oszlat, holtat ejt s élőt emel,
Borúlatodra majdan rátekint. Halld meg szavam!
Én prófétáktól származom.

EGY CSILLAGHOZ!

A hold letűnt. Most delelőjén áll az éj.
Fatönkök állnak benne, mint a vadkanok. S a fekete kert
Ilyenkor termi meg sötét virágait. S te fenn remegsz
Magános csillagom.

Rád nem figyel a köznép. Hisz parány vagy ott,
Hol az égnek annyi más kevélye tündököl...
Szent haragot ki szórsz, borúd tűzét veted a libegő boltozaton, —
Hogy ennen viharzásod köde már-már végkép elborít...

Vaj' mire vágyol ott? hogy hívjanak? szeressenek?
Esengő asszonyok a karjukat s a szívüket
Tárják feléd?... Egy egész nép, mely éjjel vándorol,
Téged kiáltson s tán az országúton néhány misztikus lovas,
Nem is három, de négy király,
Az ujját felemelvén rólad suttogjon az éjszakában, — erre vársz?

S ha mind ott állna is, — mert sok van itt boldogtalan, —
S ha mind: az egész földi nép a folyók partján összegyűlvén elmulasztott életéről
Néked énekelne, míg betelt az idők nagy futása, — egykorig . . .
Oh kellenek-e még neked? Felelj. — A megtörténtet semmi jóvá nem teszi.
S ki úgy szeretted már az elmulást,
Hol régen s mélyen rejtezel, úgyis még jobban elmerűlsz.
S bevonván fekete tüzeid,
Lassan fordúlsz el e vidékről.

MADRIGÁL.

Mit ér, mit ér végezned tisztán?
Az életedet elmulasztád Trisztán.
Szerelmed már nem kell neki,

Ő világát már mással éldeli.
S mit ér, mit ér az égnek tornyait
Meghódítanod, — mérned e föld minden dolgait?
Szerelmed már nem kell neki

S a lelked vígaszát majd hol leli?
Ha megöregszel azzal, hogy ő nem ölelt,
A sírban lesz-e nyugtod odalent?
Szerelmed már nem kell neki . . .

E város minden kölke régen ismeri
Botod, monoklid s fehér keztyűd
És tudja már, hogy öreguras vagy és elnyűtt, —
Szerelmed már nem kell neki,

Ha verset írsz, nem kedveli,
Kedvét már abban nem leli . . .
Mondd, hol jajongjak hát mégegyszer érted,
A szegény lelked üdvössége végett? . . .

REMÉNYTELENÜL.

Oh gondolataim, gazverte kert,
Hol minden nemes hajtást megtört, földrevert
A vad vihar és oly korán . . .

De jól tenyész a bűvös, zöld bürök,
Ásító zsállya s mint a kis bünök,
Úgy pislog ott a mécsvilág reám . . .

Mivel mulassak itt?
Mi az, mi felvidít?
A könnyben termő burjánnal talán?
Csak árnyak vannak itt is, semmi más . . .
S oh mély homály föd el
S a karjaival itt is átölel
Az elmulás.

KATONÁK ÉNEKE.

Hát mindennek a levét én igyam meg?

A fák közt volt egy kecskebak,
Amiatt volt a nagy harag.
Berengár király arra ment
És meglátta a szemtelent.
Mert megmekegte őt a bak,
Amiatt volt a nagy harag.

Hát mindennek a levét én igyam meg?

A fák közt volt egy k . . . . . áj
Oda járt Berengár király.
Egy vastag szép lány kell neki,
De feleségét rettegi.
S most lármát csap a kerge bak,
Emiatt volt a nagy harag.

Hát mindennek a levét én igyam meg?

Egy csillag fénye rásütött,
Hogy nagy kardjával ráütött.
Hát felfordult a kerge bak,
Ömlött a vére, mint patak.
S a véres karddal benyitott

S a benyílón így orditott:
„Töröld meg véres kardomat,
Megöltem vetélytársamat,
Igy jár, ki ellenem kiáll,
A nevem Berengár király!!”

Hát mindennek a levét én igyam meg?

HABOK A KÖD ALATT.

A folyón ... uszályhajók süllyedtek el a héten,
Senki se tudja, merre, senki se tudja, mikép, —
Kiváltak a ködből, majd eltüntek benne nyomtalan!

Csak orruk látszott ki a köd alól, míg elhaladtak —
s ki vontatta őket?
Tudni nem lehet. — Az egyiken a kapitányt még
látták reggelizni,
Másikon a matróz épp vödörrel mert vizet ...
És megcsörrent a lánc, — így állitja ezt egynéhány
tanú.
S hogy lenn a víz sárgán lapúlt, sunyított és figyelt,
Hogy alattomosan világított a mérges gomolygás
alatt ...

S hogy minden egyebet elboritott a sötét mozgalom.
Mert még odébb a folyó is füstöt vetett s a környező
világot mintegy elkeríté
S csak e csekély részletek sürű világa állott helyt a
többiért ... és sejtteté mikéntjeit ... no lám!
Mily valószínüen hat olykor némely vallomás ...

S én mégis állítom, hogy mind e tanu hazudik. Félálom játszadoz
Érzékeikkel. De még be is csempésznék közénk, kik való-igaz emberek vagyunk,
És húsunk is van, mely körömmel téphető,
E vértelen fél-álmokat.

E gazok azt szeretnék, hogy félálom és e sárga derengés között
Úgy fusson el kis életünk is, mint a hab fut el, amelynek nyoma vész
A köd alatt, a gomolygás alatt és vissza többé nem idézheted . . .

Ott álltak ők hegyes kis csónakjaikon s a nagy folyót figyelték, — ismerem mivoltukat,
Nékik csak derengés e lét, a teljes valóságot ők csak nevetik . . .
De mit is várhatunk az ily halásztól, aki fennhéjázó s ennen halálával is cicáz
S az életét is hányszor veszti el üres reményekért? Az igazság, — mit ér neki?
Játékon nyerte mindenét s azt játszva dobja el.

Oh igen, ők azok, akik szemébe röhögnek a vénasszonynak is,
Ki köztük kosarával reggelente jár s lepényt kinál nekik
S az édesanyjuk eszükbe se jut. De mint a vérszomjas király, ki egyben zsugori,
A kőbakokon űlvén, még a morzsát is felcsippentenék eldurvúlt kezökkel,
Semhogy veszni engednék e drága élet legkisebb parányát, porszemét,
S magát a létet viszont, mint a semmiséget, megvetik.

No nem, mi hozzájuk hasonlók nem leszünk. Legyünk csak béketűrők, akár őseink,
Mivel a tébolytól minékünk óvakodni kell.
Az ajtótokat pedig jó lesz zárva tartani.
És ne kiáltsatok mindétig olyas után, ami nincs, vagy rémlátás csupán, —
De békességgel és a gabonának dícsérete közben
Végezzétek el e földi térségen futásotok . . .

E hajók sose léteztek, ti jó Urak!

PANASZ.

Lassú e vén világ. S hiába ostromoltam én is. Rest
lett torzonborz füled.
Oly lassan mozdulsz, mint az ősvilági szörnyek...
álmosan
Mozdítod nagy fejed, fordúlsz a törpe nép felé, ki
Dárdáit húsodba döfte s bambán győzelmet kiált.
Haki pedig odaállna füled mellé s énekelne néked
S bár úgy dalolna lantja lázas pengetése közben,
hogy majd megszakad...
S szerelme bár pacsirtaként szökellne fel az égme-
zőkre s ott esengne mindhalálig:
Semmit el nem érhet nálad, — ásitasz... Mindez
mivégre van?
Vagy én sem értem már az életet? Minek van hangom,
nem tudod?
Mint aki kincses zsákkal jár és folyvást elveszít belőle
— s mindhiába...
Senkinek sem kell a kincs... így jártam én. Oh vég-
telen e lét és tárgytalan!
S akármit mondanék, hatástalan! S ha átkozódom is,
vagy ráznám ökleim,
Ordítanék, hogy megbomoljatok... mindez hiába van!
S ha majdan olvadott tűzcsepp gyanánt lehullok fenn
a lázas firmamentumon...
Ti mit tehettek arról is? ti nép! álomszuszékok, tisz-
tességesek! — Oh nagy világ!
Én bezzeg rosszul jártam itt!

KUTYÁK.

Hajnalodik. S ki fekete kutyáiddal együtt-üvöltve
Vonúltál el az ablak alatt, — magad is állati rém, —
most végre csendesülsz.

Nem nézem vándorlásodat s tudom.
Nagy ívben fordulsz el, mégy innen arrafelé, hol egy
kétesen szürke világ
Fekete ködeiből lép majd elő a nap.

De addig is te nem pihensz: a láthatáron lassan át-
haladsz . . .
A láncokat megoldod. S kutyáid szerte-vadásznak.
S így kezdődik a hajnal.

*

S majd lobot vet a tornyokon
S a dicsőség nyugalma, mint az áradás fog elömölni
ég és föld között
És döng a tömkeleg, amely világnak mondatik
S a harsány valóság kiteljesűl, kitárúl és megáll. Sok
hajnalt láttam én!
Lovast a hídra léptetni . . . Megállt szemközt a nap-
korongggal. Állt s fütyölt szegény
És este vége volt. S hány büszke nép a sivatagba szállt
csatázni, mint a fergeteg

Hogy riadozva menekültek el a remeték s a puszták
vadjai . . . És este vége volt.
Lobogva forrsz világ és minden reggel újra. Oh ez
nem panasz. De mégis nem tanúlsz? A csillogó
szerszámot felveszed?
Mikor lesz már, hogy, mint a dacos állat, mely az
ostort egyszer s mindenkorra megjegyezte,
Ellenállsz és nem fogsz fényleni. De felindúlsz és
mégy a vonítás után,
Amely neked való,
Mely nem panasz, de melyben mégis minden dolgok
lelke szól. Oh voníts nagy világ!
S vonítva fusson majd veled a gondolat s oszoljon el.
S mi ostoroz, elhamvadsz abban s ott a napba dőlve,
nagy sereg,
Amely kiállta megpróbáltatásait és bátorságát meg-
mutatta már,
S nem érdemel meg büntetésül még egy holnapot.

HAJNAL ELŐTT.

A nyírfák kérgében a csend...
S a hű csillag figyel...
Nem halljátok-e hát
A kis csillagok sóhaját?

Nekik már menni kell,
De én még itt maradhatok
S mért is ne tenném?
Sóhajra mindenkor van ok
S minek halnék meg ily korán,
Ha még egy pirkadatot láthatok?
Majd rózsaszín leszek s áradni fog
Szivemből énekem, akár a nagy vizek
S a hold alól a szél
Máris ringatná habjaim, — nem érzitek?

Oh kár fáradnod vélem égi dajka, — lásd
Öreg vagyok
S nem érdemlek már annyi gondozást,
De ott, de ott, az ablakokba' fenn
Kigyúlt a fény, világosság lett hirtelen
S megállitott,
Vaj' mi történik ott?
Már gondolom, — légy gyengéd égi lány,
Ott gyermek született talán...
Oh én öreg csavargó, látod, hogy sirok.

II.

RÉGIEK.

LEVÉL AZ IFJÚSÁGRÓL.

„Nagy csöndesség volt és nehéz sötét eső után,
S egyszerre, mint az átkozottak látomása,
Úgy került elé az Alpesek mögül
S a békességet menten felkavarta s boros lelkünket,
mely rég pihent:

Az órjás hold, —
Ily félelmes még sose volt,
Akár a fényes kanca, nyugtalanul s gőzt lehelve
Vágtatott a völgy fölött s a szíveket
Vad hőség s izgalom futotta tőle rögtön át meg át,
Egyik se lelte már helyét, — párját kereste mind a
hány
És nem volt párja senkinek...
És erre most eszméltek csak, e furcsa éjszakán...
S a futkosás oly nagy lett végül és a zűrzavar:

Hogy nem lehetett bennök már a lelket tartani.
Az éj határtalan!
Akár a tébolyultak, mint akiket furcsa ihlet szentelt
szenvedélye űz,
Vagy dacból is: négy vad-erős lovat szereztek, felkan-
tározák s egy nagy szekéren
Mi máris száguldoztunk erre-arra nagy kiáltozással s
felverők

Az éj kábultjait. Mert nem kiméltük ám a rossz szomszédok álmát . . . S mégis oh hová, hová?
Köztünk sok ember sírt, sok már halála napját emlegette
S némelyik szivéhez tartá már a pisztolyát:

Oh ifjúság, ennen hangodtól mámoros és társtalan
S oh kedves, régi polgármesterünk, akár az álmok kék királya oly szelíd . . .
A város elmaradt már, — madarakkal is találkozánk, felverte őket is a hold . . .
Amely fészkekbe süt, — azt hitték, nappal van megint . . . s a kótya madarak is elmaradtak aztán
S itt volt már a gát előttünk s lenn a szakadó vizek, a vad folyam
S hiába szóltam én s hiába futott már utánunk annyi nép . . .
S a távol kastélyokban ébredő cseléd:
A rémült kukták, katonák gyertyákkal, mint a szentek,
Mindhiába integettek . . .

S utóbb dobszó is hallaték,
Komor, nyugodt, — és fennen hangzó, éber trombita...
Köröttünk zengett-zúgott már a lég
S a fák . . . S hiába esdekeltem én
S az őr hiába ordita, —
A többi, mint a beteg, aki testi kínjait

Nem bírja már tovább s ugorni kész:
A tajtékos négy állatot mindegyre verte
S a vad folyó felé terelte énekelve . . .

Ám a gátakon épp ott járt polgármesterünk, a gyermekarcu, ősz,
Hódprémes agg, — szelíd volt, mint az őz . . .
Ismertük őt: amellett bölcs, — nemes és büszke fő, —
Akár egy réveteg szobor, örök elmélkedő . . .
De épp zenithjén állt az éj is s minden, ami benne hánytorog,
Ilyenkor, tudjuk, elpihen . . .
Fölöttünk súlyosodtak már a csillagok
S a folyón túl feltündökölt tündéri fény: egynéhány sárga lámpa . . .
S fenn halványúlt a hold — — —
S az ének íme elhangzott és vége volt.
A polgármester! — kiáltottam én, — de már ez nem is kellett,
Megállt a had magától is az öreg férfi mellett . . .
(A nagy ének után fülünkbe' még elébb
Bezzeg süket, nagy csend következék . . .)
Majd köszöntöttük őt, ahogy mint gyermekek apánkat hajdan
És nevettünk sokat, hogy azt ne higyje tán, hogy baj van . . .
Elmondtuk azt, hogy mulattunk kicsit s a bor
Fejünkbe szállt. — S a bölcs így szólt: „a kor!"

„Az ifjúkor, bizony...” — S mi megöleltük volna
ősz fejét
És sírtunk volna tán, akár a bűnbánó cseléd...
S a hold eközben ment az útjain tovább — — —

Oh telihold borús, nagyszemü, éji báb,
Tán asszony voltál egykor s visszajársz a tág
Mezőkön fenn, hol örök csönd honol...
S bús pillantásodtól az ifjuság
Borzongni kezd és szinte megbomol...
Ki tudja, mért is nézel ránk oly szemrehányón?
S hogy más vidékre némán mért is távozol?”

RÉSZLET AZ „A G G O K A L A K O D A L M O N” CIMŰ VERSES SZÍNDARABBÓL.

KAJETÁN BESZÉDE A KIRÁLYHOZ.

Felség, aggok vagyunk, mint látható, a nevem Kajetán s ez régi társam és barátom Bohemund...
S mindketten, lantosok, Arméniából származánk, hol kopár, vörös hegyek
A tenger partjait szegélyezik s hol sötétebb egen
Másfajta csillagok járása van. Király, csodás e táj . . .
Ott sokkal több a csillag s mind sugárzóbb és kövér...
S e messzi országnak is sok szokása más, — a nép ott halkszavú és bús-komoly, —
Ez volt hazánk.
De mért is szólni minderről, hisz vége van.
Bizony, hogy szegény lelkünk elszakadt az ágról, amely hordozá s akár a túlérett gyümölcs,
Amely egy éjszakán lehull és már csak önmagának van és vár . . . sötétben ilykép rejtezünk
S hogy mit várunk e tartós éjszakában még? — azt nem tudom.
Nehéz a vándor sorsa, nagy Király!
Voltunk megváltó vídámság a zordon pusztaságokon,
Vagy másutt: elvonuló, könnyü tűz, mely nyomtalan halad . . .

S volt úgy, hogy országutakon az éj ikránkba mart
S bizony nem volt tanyánk ... s holott kopogtunk, szinte felindúlt a küszöb ellenünk ...
Felbokrosodtak még a falak is ... az emberszív gyakran kemény, ha szólitod, —
Ezt bezzeg megtanúltuk akkor vándorok. Továbbá: mivel mulattassalak?
Gazdák mi nem voltunk sosem.
S ily szóval sem köszöntött minket senki: vidd a lányomat! szeresd!
De mint az átkozottak jártunk-keltünk, elmerűlve, sóhajtozva, őgyelegtünk, hízelegtünk,
Téboly volt e lét nekünk! És mit sem érő lomha gaz,
Amely burjánzik: annyi volt az ember s minden cselekménye, fényes napja, — ám az éj
S a hold bizony megétetett a mákonyával s fenn a fürtösfejü csillagok,
Az édesek voltak meghittjeink. — Nem volt szelíd kis szép menyasszonyunk,
Mosolygó, ledér szomszédnét sem ismerénk ... Banyák és ringyók voltak társaink,
Panaszkodó parasztok voltak nyűgeink ... s akár az épülőben lévő városok, feltúrt utak,
Olyan valánk, hogy csak jövőt akartunk, semmi mást és elfeledtük érte napjaink' ...

Egy télen aztán nagy városba érkezénk, volt éppen
gyertyaszentelő
S a víz mellett járt fel s alá sokféle lány meg asszony,
kezét tördelé...
Gyertyákat vitt a nagy folyónak, koszorúkat hajigált
belé, majd hajladozott is meg suttogott...
S mi megtudtuk, hogy náluk így szokás: az öngyilko-
sok kedvesei tartják így az innepet, —
A folyót kérlelik, hogy adná nyugtát annak, aki most
is nyugtalan talán,
Még ott a mély halálban is... S mi ámuldozva
néztük őket árva vándorok:
Hogy íme, lám, — e föld ily hű tehát? S nem nyom-
talan tanyázott itt, ki erre járt?
Tűnődve néztük lenn a vad folyót...
S e naptól csendesebbek lettünk. — Úgy lehet:
Háborgó ifjuságunk akkor s ott letelt.

EGY RÉGI KÖLTŐ MŰVE:

ÓDA A FEJEDELEMHEZ!

Magas Fejedelem! Fenkölt személyed
Nem tudja tán, míly rosszul megy sorom!
Egy költő vagyok én a nép közül, — bús szolgád!
Ki dicsőséged zengem folyton s búsan
Egyre búsabban Tiédet és a magas Istenét! S szavam
Nem hallod meg ó jaj nekem, soha!
Ó nem hallod soha!

Ezüst trónusodon naphosszat gondolkodva űlsz s komoran
Vívódol is, hogy mi jót tégy e népen, mivel enyhítsd
Büntetéseit, miket az Isten mért ki rá!
S hogy mikép oldanád meg kemény ostora csomóit!
Jó fejedelem!
Vidúlj fel kérlek és nevess: tekints énreám, a szegényre,
Ki lantomat jajgatva pengetem,
S ki nevetséges már, hogy mennyit szenvedék!

Tán púpos vagyok én, hogy megvet minden asszony s egyik szemem kancsalít?
Féllábam görbe tán, hogy egyre botlik, merev már s húz a sír felé?

. . . Ó jaj, ők megütöttek engemet, mint egy szegény, vak állatot!
Ó jaj, hallgass reám, a vádolóim hazugok: lelketlen némberek mind s kegyetlen zsidók!
Ó jaj, . . . de kifáradtam már! A szenvedés
Eloltja jajgatásom rőt tüzét, eloltja
Halálfélelmemet!

Való: az asszonyok aranyba foglalt gyöngyök! És való:
Ezüsthabos aranyszövetbe' járnak s kebleikre
Tűzszinű virágot tűznek estelente. — Mérges kútból,
El nem tagadhatom: irígy bánatból kelt e sok panasz!
Ámde az én derekam is Isten remekműve asszonyok!
S mint aki mély-álmában fázik, mint a mécses lángja, úgy diderg, lobog
Megpróbált lelkem. — Vöröslik a hold sarlója éjjelente
Szenvedéseim forró lehelletétől! S pokoli két vörös szem repűl
A magasságba' fenn s szemléli fájó életem . . . — Oh nagy Király!
Ne gondolj rosszat énfelőlem s üldözőimet
S a rémeket, kik hátam megett sugdosódnak,
S kik hátamat már régen csiklandozzák sugdosásaikkal . . .
Légy igazságos, nagy Király!!!
S ítéld halálra őket!

ÓDA EGY RÉGI MŰVÉSZHEZ.

Sok lovas poroszkált már e gömbölyű földön, Marbodus!
Kis, sárga lován ment lassacskán némelyik Mekka felé, (árva zarándok!) — másik
Északibb tájon sárga szántóföldek közt ballagott aratáskor. — Ki látta?
Ezek közül többet, mikor éppen erős napsütés volt s hullott
Az arany fényesség s a csoportos nép tétlenűl ődöngött a forró tereken,
Ezek közül néhányat hirtelenül s nagy kiáltással a magasba,
A fény örök központja felé kiemeltél, hogy mindenki elámúlt . . .
S a sok, sok ember, (aki nem láthatja másikát, lévén feketén összetömörűlve a szinten,)
Mind ujjongva dicsérte neved, hogy van, aki nagylelkű, aki forró délben
Tündérszép látványosságot, tüzijátékot tartogat néki,
Ünnepi káprázatokul eltikkadt szivének e tikkasztó vidéken,

Nagy művész! Rád gondolva töltöttem el az éjt s keserűn
Idéztem tétlen s busongó életemet is, amelyben nincsen erő és izzás

Színes képeket vetíteni, csupán feketéket s éjjel!
Sáppadtabb fény ez, betegebb, mint a holdé, nem vetekszik ez a nappal,
Oly holdé, milyet álmodtam egyszer, hogy volna végtelen messzi,
Volna csupán akkora, mint egy forint s zöld éjszakában
Halkan fénylene végtelen távolból s körötte sokkal szebb csillagok
Szikráznának táncolva szép rendben s kerengve, mint a rakéták.

Volna kedvem lenni erősnek, mint te! Lásd egy leány,
Ha csak az ő szeme látná művészetemet oly szépnek, mint a tiéd!
De hagyjuk e busongást! Áldom a sorsomat inkább, hogy sosem ismertelek s ami benned esendő,
Nem jár fel elém a sirodból. De mint ki fenn a hegygerincen siet éjjel
S meg-megáll és fáklyájával integet a kék téli ködökön át,
Olyan vagy már nekem, úgy bíztat sárga tüzed e borulatban.
És így szólok: lám, ott halad, kit nem tört meg, nem rontott meg a fájdalom . . .
A Rendíthetetlen megy ott.
S esengve, ámúldozva lesem dicső lépteid.

ŐSZI SÖTÉTSÉG.

I.

NYILAS-HAVA.

Ősz van, korán sötétül és künn esik.
Vénül az idő s könnyei szakállára peregnek.
Magános a lélek! S ködös éjjeken át didereg,
S csak ködös hajnalidőbe' derűl, mikor rohanó,
Tengerzöld felhők úsznak az égen. Holtan
Fekszik a lélek ilyenkor s boldog. Jószivü szellem,
Idegen szellem közeleg s tengerzöld
Szőlőfürtöt tart bús arca elé.

Zöld, hideg almákat hoz s ő is eszik.
Holtan fekszik a lélek s könnyei dideregve peregnek.
Ó mily boldogság is esős időkbe' aludni!
Zúghat a szél most távol temetőknek
Nedves sírjai közt és távoli erdők
Bővizü, hűs csurgója bugyogva patakzik.
S ballag a kormos dombon a vándor s bús lelkében
 az őszi
Bánat kútja bugyoghat halkan s szüntelenül,

S búvik a gőzölgő szakadék tar bokrai közt
Sok zöldszemü vadmacska s néhány veres ordas...
S hol gyors felhőt aranyoz szűz, hajnali fény,

Karcsú égi leány zöld fátylat vont szép, lángoló arca elé:
Lenge e hölgy és átlátszó, mint üvegkehely sárga bora
S mint szőlőfürt, oly áttetsző, szép, édes mellegyümölcse! ...

... Jaj nekem! Hogy Perzsiába megyek, avagy másüvé, messzi vidékre,
S reggel elhagyom ezt a gonosz, kegyetlen várost, ahol annyit szenvedék:
Ílyet álmodtam e ködös, őszi éjszakán ... De jaj halaványan,
Sírván jön elém lelkemnek alázata újból ...
S mint gyenge koró, amelyre leszállt az éjszaka baglya,
Gyenge a bánatos lélek és újból, újból lehanyatlik ...

II.

ARMÉNIA!

1.

Szállnak a felhők és útközbe' megállnak.
(— Látja a hajnalt, aki nem tud elaludni. —)
Lassan hajnalodik. S két izmos kovács
Súlyos pőrölyökkel kezdi üzletét.

Sötét a tér még, de halkúl a tenger.
S hol az éji halász már útjáról visszatért,
A sötét öbölből kolduló barátok
Hosszú kosarakban hordják a halat.

Sötét a tér még, de halkúl a tenger.
S az égő forrásoknak vörös tüze sárgúl.
S a derengő világnál sötét tömegeknek
Borzasztó uralma kezdetét veszi:

Ki állandóan figyelt egy csillagot,
Egy háztetőn zord érckatona áll,
Szembe' van a felkelő nappal,
S ha lemegy a nap: sötétbe marad.

2.

Beteg, bús lelkem rokona, bús alvó kikötő, hol derengő fénynél
Halkan, halovány kísértetek járnak: éber hajósok és sárga tüzek,
S őrt áll egy fekete katona magosan, s mint fekete angyal az égre mered,
S két átkozott patak forr a hegyekről, dörgő patak párhuzamosan...
...De jaj, rendületlen áll a sötét látomás, mint fekete angyal, ki zajtól sem riad,
És eljövendő bajokat sejtet, állván komoran,
És őrködik a táj felett, mert ő a változások őre:

Arménia! Lelkem bölcsője, beteg vagyok én s szörnyűket álmodom,
S a sötétség lassan, mint meleg nehezék ereszkedik szivemre alá,
S a bántott lélek menekűl s vidékeid vánkosára lehajtja fejét,
S míg kék, világos egeden megűlnek fekete felhők,
Hol nincs fény, csak keskeny sárga tüzek, — álmatlan szegény szeme lecsukódik,
S elalszik a homályban.

III.

A RÉSZEG KALMÁR.

A ködben két banya szidott egy részegest.
S a köd fölött lassan haladt egy szép szekér.
S vitt két bohó parasztot: egy vaskos legényt,
S mellette űlt a nyájas holdvilága...

Kezdetben vélem akkor láthatatlanúl
Civódtak démonok, de később megsürűdve
Mind kivált a légből és testetlen ütlegekkel
Ütni kezdtek engemet és szidtak is:

Az egyik répát hámozott s haját felém hajítá,
A másik egy kerek toronyból sandított reám,
S amíg sok rémeset hadart, mit rég tudok,
Oly testrészét mutatta, mely már ki sem mondható:

„Jaj földdel van teli a holtak szája!
S kik ettek Szilveszterkor májat és diót,
És puttonyból kik ettek szép gyümölcsöket:
A lelkük vízfenéken alszik, mint a hal."

„Hegyes sipkám volt egykoron s kalmár valék,
De vastag lábaim mártottam hajdanába' hóba,
S meghűltem részegen Szilveszter éjjelén...
Rég megdögölt, ki látta szégyenem."

Bárhogy futottam is, még soká üldözött,
S hogy miket súgott, én már nem emlékezem.
„Ej, ej, te selyma, adj e híradásért némi pénzt,
Avagy szagolj meg engemet, ha jó az orrod!"
Ez volt bucsúja. És beszítta őt a föld.
És megitták a részeg, éji fellegek.

IV.

EGY BÁNATOS KÍSÉRTET PANASZA.

Épp egy rigó fütyölt a téli fán.
Gyönyörű volt a téli világ s én eltöprengtem éppen:
Ki égeti vaj' a havas útak sárga tüzét?
S hogy sötét nyaram elaludt már s magasztos éji
csendbe
Fúlt s a bús fenyők sötétje régen eltakarja:

S mint a rabló kullogott mögöttem boros, nagy bána-
tom. —
S: „Barbárok ők, a téli szenvedések", — éppen gon-
dolám,
S hogy: „Fagyosabb s kristályosabb a téli szerelem"...
... Mikor hazaérkezének várurunk dús szekerei éji
időben
Elemózsiával s a kofáknak hideg zöldségeivel nehézre
rakottan...
S a világos, karácsonyi kapún beözönlött szekerük
serege...

Mihály volt a nevem s a várfal alatt korcsmából jöt-
tem épp',
S útban valék éjfél után s ők elgázoltak engem,
S meghaltam ott, világos-szürke fellegek alatt,
S amíg a vídám kocsisok kurjongatása messzi hallék:

S a téli fagyban elszállt pőre lelkem s most bolyong,
S meghaltam egy világos kőszobor tövében, zord országuton,
Míg a várúr drága s habos husú almákat evett,
S amíg egykedvűn kártyázott egy bús lovaggal,
S fehér macskája lustán nyújtózott egy színes szőnyegen.

V.

AZ ÚJ SZOBRÁSZHOZ!

Tudd meg: egy kovácsra már régen gondolok!
Ki magános s egy országútnál tartja műhelyét
És patkolván a sziklás hegyvidék sok zömök állatát:
Ha jő valaki, alázatos ő, de elméjében rátarti és ravasz
S ha fáradt, lepihen és sárga almabort iszik...

Barátja alig van, csupán egy hórihorgas pék...
Két korcsmáros arra megyen, rájuk sem hederít...
S ha borús az ég és villog a víz, pisztrángot fog a
hegyi patakban...
Rablókkal szigorú... S hová a hollók leűlnek,
Kószál hajadonfővel az alkonyi mezőkön:

E kovácsnál, gondoltam, veretek egy hárfát,
— Mert megvolt bennem a vágy, hogy muzsikát ta-
núljak,
De ennek vége már... — s ezért, ki szobrászi ka-
lapácsért, régi kovács,
A pőrölyöd sutba vetetted: a kedvemért felejtsd el ez
egyszer busongó világodat s készíts
Tréfás csoportokat inkább, — tar kedvemhez ami
illőbb...
Teszem azt: kék kányák fecsegő népét fűzfa koro-
náján!

Mert szép a kidolgozott kőnek nagy tömege — s
terved:
Két tüzes ifju, palossal levegőben vívó, — szép terv!
De ki lesütött szemmel jár, apró vizeket lel az erdőn:
S ha megitatja vele lelkét, *így* alkothat *kedves* re-
meket!

Lásd most egy méla dallam fuvolára jobban meghat,
Erősebb zenéknek hangos dallamánál . . .
Fogadd hát meg a jótanácsot: lánykám mostanában
oly borús . . .
Álmodd meg őt e kedves arcot, tengerszín szemét
S éjszín haját, amint gyürűzve kibomlik, akár a
forró füst karikái . . .
S képzeld el könnyű kezét s készítsd nekem őt el
egészen aranyból.

VI.

EL INNEN, EL . . .

Az édes és végtelen tengeren,
Melynek tisztasága hűs s átjárja a lelket,
(Átjárja a lelket s lebegteti szél: —
A bástyán amely szabad lobogókat emelget,)
S didergő szívet ahol napsütés melenget,
S a kiáltás hol úgy csapong a széllel, zöld, zuhogó
vizeken,
Mint könnyű rózsalevél . . .
. . . S zöld üveglapon ahol áramlik és úszik,
Leng a magány, jár ragyogón, hidegen . . .
. . . S ahol este a napkorong
A kezdődő homályba zuhan s eltünik . . .

Az édes és végtelen tengeren,
Lobogj én lelkem, te leszel a kósza szél . . .
A hajnali kiáltás légy, mely elbolyong
S hirdesd, hogy végbevitted, amit sors és szenvedély
E földön rádszabott. Leróttad tartozásodat
S csak magadat mulatni tombolsz még a tágas ég alatt,

És lázadat levetni mégy, ahova régi vágyad űz . . .
Elindulsz a messzi vidékre, hol megérkezel éjjel
S hol sötét hegyek alján piroslik a tűz,
Mert éget zöld fenyőt az észak pásztora
S az édes, gyantás illat onnan száll tova . . .

Légy vendég köztük, láthatatlan,
Kósza szellem, mely tüzet
Keres, hogy megtisztúljon abban
S jóért jótettel fizet:
Éleszd a lángjaik
Pirosló szárnyait
S illesd szemök, hogy álmuk jó legyen . . .
S ott várj, amíg majd völgyön és hegyen
A végső pirkadat köszönt reád
S a végtelenbe virrad éjszakád.

HALOTTAK ÉNEKE.

I.

MI BŰNÖM VOLT A CSEND?...

1.

Élő Isten, mért haltam meg ártatlanúl,
Hisz mint liliom tiszta volt szivem.
És bámúlt nagy-szelíden *akarattalan*
Mély, szomorú állatszemem kerek két ablakán...
Mért kellett elmúlnom hát s lennem semmivé?...
Oh mért nem nézhetem többé a nap tüzét s játékos tükreit
S az árnyék mélyen, átlátszón sötét üvegjét,
Ha ártalmára senkinek sincs bús tekintetem
És senkit meg nem bántok, rontok azzal, még hogy élek? — —
Mi bűnöm volt, mely elfödött, a csend, felelj
S a szende szemlélet, mely elbüvölt?

2.

Ki síromhoz méla dudaszóval eljön,
Ki sírkövemre bágyadt gyermeket lerajzol,
Az holtomban megérti életem:

Az megholt lelkem mélységes és titkos
Tengerszemére rátalált és áhitatos szájjal
Nesztelenül megcsókolta tükrét.

3.

Ti élők sírom felett pedig
Gondoljatok reá, hogy testem már a haragos és tisztelnivaló
Romboló erőknek rossz hatalmát sínyli itt alant
S a törvények rútabb, másik felét most éli át!
Tudjátok ezt meg élők,
E domb felett kik fenn megálltok!
S hogy bár itt mélyen rejtezem, pudvás és korcsosúlt alak,
Szivemből mégis, ismét édes csend fakadt:
Egetverő magány sarjadt belőlem,
Itt a föld alatt!

II.

SZÁLLJ MEG NAGY LÁTOMÁS...

Ellenségeimnek öröme
Beteljesedék énrajtam Uram.
Vagyok kedvük szerint való
És néma, mint a rög,
Ki voltam, mint a köd,
Borús s ha kellett, mint a kés,
Éles és bátran villanó...
Voltam haraggal ékes
S mint vendégük: beszédes
S a mesterségemben nem alkuvó...
Uram, felékesítettél a földi tereken
S mindez hiába volt. Elfogytam, mint a hó...
És semmivé lett drága életem.

*

Ha meggondolom, mindez tévedés:
Vaj' Szent Ferenc mit ért el nálatok,
Hogy volt az állatokhoz jó?
Hisz tovább szenvednek az állatok!
Mivel garázda vagy s mi voltál mindig is: kegyetlen!
S mivégre van ott fenn oly sok biró?
Ha példakép egy évezredben van talán egyetlen
S a rendszert érti ott fenn oly kevés!
S hogy mi a célotok, — nem tudja senki sem.

Oh szállj meg hát nagy látomás!
Hadd tudnám meg, mi végre voltam?
S mivégre volt a bölcseség, vagy lázadás,
Vagy azt, hogy mire megyek itt magamba' holtan?
Megérdemelnék már egy jelenést,
Türelmemért. — Vagy tán a feledést! . . .

Ha bűnös voltam is. S ha kérdenéd,
Mért voltam az?
Tudd meg, mert gazdátlan pimasz,
Megbolygattam az élet kényes felszinét
S a titkait kutattam, mint a rossz cseléd.

ELÉGIA.

Atyám emlékének!

Szemrehányó szemed nem látom többé, közömbös vagy,
    lefeküdtél a sírba,
S hogy véred, én még itt csapongok: nem bánod!
    Nézed is paráznaságomat
S hogy űzöm asszonyok között a gyönyörű szeren-
    csét!

Oh jól tudom: ki ott időzik, hallgatag, elhagyja
    mulatozását!
Egy merev gondolaton s több komolyabb dolgokon
    foglalkozva tünődik!
S szájára teszi ujját: bánjon el övéle az enyészet!

E kétes lét kedvemre van! De lásd: tajtékos szájjal
    mégis visszahőkölök,
Irtózva küzködöm, hátrálva vívok átkozott! vivódva
    menekűlök el,
Holott oly barlang nincs e nagy világon, melyben
    végre elalélva pihenném!...

Most éj van itt, a domb mögött már-már dereng...
    oh éjszakám, szellősek sátraid!
S jó volt aludni bennök, révbe ért a lélek s itt-ott
    tengve-lengve,

Sokfelé tanyázott, mint a kósza szél s időtlenül . . . De
jaj a látomás
Iszonytató és zord az intelem: fullasztó mély a hang,
amelyre felijedve riadt:

Sötét időknek árja zuhogjon! Szív megbékéljen! Lélek
elaludjon!
Ó rejtelmek bús időszaka! S te bánatos-bus alvó is,
ki messzi rejtezel!
S te kövér zsombék is, mély völgybe futó!
S két haragos patak is, hegyekről rohanó!
S te nagy magánosság, a szívemig ható!

EGY EGIPTOMI SÍRKÖVÖN...

Élek és kiáltok, hogy halld, — de vajjon még meddig kiáltok én?
S vajjon kinek kiáltok én?
S meghallják-e vaj' a századok, hogy egy ember élt itt?
S vajjon elbolyong-e jajszavam a századok rengetegében — s nem hal-e el?
S vajjon tovább hullámzik-e a századok fekete tengerében,
Ha majd oly gyengén lejt is egykoron tovább,
Mint nagy viharban kis hullámfodor?

S vajjon kinek kiáltok én, ha más nem érti meg,
Ha senki más nem érti majd, mit mond e jajszó?
S hiába hallja, — ész nem éri fel, hogy mit tanultam én,
Hogy mit szenvedtem és mit láttam én?

Ó mért is szólok hát s mért nem némulok el?
S mért hirdetem egy élten át örök fájdalmamat
S hogy szenvedéseteknek őse én valék!
S mért kell alamizsnát kérnem tőled Átkozott Utókor,

Hogy tekints vissza majd reám az Idők és Szenvedések
S Nagy Viharok rengetegéből, — át hullámon és ködön,
Gondolj egy másodpercre rám, — akár a mord hajós,
Ki nagy viharban siklik át az örvény feketeségén
S szellemszemekkel látja társát ott alant,
Amint az lágy mohára hajtja elfáradt fejét
S gyengéden úgy öleli elfáradt szivéhez
Egyetlen kincsét: az örök éjszakát!

ÁLMATLANOK KARA.

Éjjel, mikor az árnyék már két részre oszolt:
A völgynek öble döbbentő, mély verem
S a hegy nem domború, de sötét lap kék egen
És jaj, a fekete hegy mögül éppen kibújt a hold:

Ó ha most, ha most aludni tudna égő két szemünk
S a nehéz gondolat oszolna könnyü köddé
S a borús homály alakzatja mind álom-gomollyá!

Járunk s a távoli lámpa s a könnyesszemü csillag vet
fényt nekünk,
De a zord fenyő torz árnyait elénkbe önté...
Ó boldog az, ki nyomorára gondol s válik az ajka
komollyá
S komoly sóhajjal alszik el s a bús halál maszkját
felölté!

Ó jöszte édes hajnal, magasság zengő tükre!
S te roppant csöndes angyal, ki most a sírokat őrzöd
És reggel a rétet s a csendes, reggeli lombot!

Mert lásd, nem múl az éj s a hold gyötör! ki fenn a
tébolyúlt, a bomlott,
Jajongó fák között az ágakon tán megakadt örökre!
Ó jőjj, könyörűlj meg: álmos vándoraid
Nehéz szemehéjját érintsd meg s árnyak közt bolygó
utait
Áldd meg!... Símogasd a fejünk, ó ringass el,
Mig az éj köd-vára leomlott!

OBJEKTIV KÓRUS.

I.

GYÁSZ-KAR.

Órjás boltívek homályán siránkozó mécs alatt ki térdelsz
S zokogsz elhagyottan, míg az orgona búg, mint a kiszakadó sírás,
Látom bűnöd innen kósza lélek én, ki véletlen hogy erre járok
S kinek szíve tiszta és magános, mint templomi csengetyű lézengő bánata:

Jaj, jaj elfeledted, honnan származol: vídám valál s öt percig gondtalan,
Jaj, jaj, mily elbizottan s önfeledten éltél, könnyelműn párosodván,
Jaj, jaj és visszadönt a szélvész magas csúcsairól most örömödnek
Szörnyüséges, feneketlen bánatok mély, földalatti völgyeibe!

Sáppadtan önts tehát a reszkető láng bíborába még kevés, nehéz olajt,
Hadd csapjon fel magasra s lobbanva égjen el s hirdesse kínjaid
Mi Urunk előtt, ki bús felhők mögül halál képében ránk leselkedik
És nézi szörnyü szenvedéseink egykedvűn s réveteg mosollyal.

II.

NAENIA EGY HŐS HALÁLÁRA.

Hős, ki a láthatár peremén a sötétbe zuhantál,
Mint csúcsokról a mélybe köd-görgeteg gomolyog,
Mint csúcsokról fenyő lezuhan és gyökérkoronája
rútan
A sivár és szomorú égre meredve megáll,

Hős, ki most egy fínomabb s komoly közegben szállasz, szállasz
És elfödött az éj a rádleselkedőktől és kik rád haragvók
Elfödé véres, gennyes szemök, hogy édes lelked elpihenhet,
S hogy üldözött vad sohajtva megnyugodhatol,

Hős, szívem szakad, ki látom drága homlokod a síró
templomi kincsek
Ódon fénye mögül s ki nem tudom, mi tartson vissza
itten
Ifjút, még töretlen életűt, míg eltörődve végre menni
kell . . .
S mért élni, élni, jajgató tömeg falatján még tovább

S mély sírba majd leszállani végül?!

III.

A NŐ DICSÉRETE.

Ó játékos ujjaid, ó fínom szíved képzeletem könnyü
serlege,
Ó lágy ágyékod, álmatag vidék! és kies-ékes, leglágyabb hasad,
Ó fogaidnak fényes bujdosása lágy és olvadó száj
rejtekén
És ereidnek kék futása tested habfehér terén
S ó kényes, fínom titkaidnak egész ékes bársonytokja te!
S ó fínomúlt anyag te, sokkal fínomabb, mint az,
Ki már csak benned lel vigaszt!
S ó drága bor, amelyből ittam, meg is részegedtem
tőle s ittas, részegűlt,
Folyvást csak rólad énekeltem, égek s mint ki elmerűlt
Az éjszakában s mit se lát, de messzi tűz
Ingerli s egyben bátorítja árva két szemét:
Már én is úgy vagyok, — hogy futnék bár feléd...
Olykor megállok téveteg' a féluton,
Mert féltem álmaim javát és nem tudom,
Hogy nem a messzeség-e az, mely veled egybefűz?...

Ebédnél ülsz, vagy látlak, kolmizod hajad,
Vagy semmit sem csinálsz, csak ringatod magad...
S én nézlek s gondolom, ki tudja, merre tévelyegsz?
És álmodom, hogy asszonytársad máris hívogat...
S ki tudja: beléd vette tán magát egy gondolat...
S a szemeim kitárva leslek, min nevetsz?
És látom, földre ejted fátyladat
S szemed sötét, — talán már mást szeretsz...
S már térdepelnék is, hogy el ne hagyj...
Eszméletem fénylő halála vagy!

IV.

SZÜRETELŐK DALA.

A bús bölcselemnek vége: a bús részleteket élem...
S hogy ez érdes világon símán és szabály szerint
Nem engedelmes emberkéznek titkos őserő: rég jól
tudom.
S most mégis fáj szivem és megrendűlten állok:
Lám, szorgalmas kezem dúsan munkálta meg a barna
föld ölét,
(Ó asszonyok öle, mért vagy termékenyebb!)
S ím' sírva látom: barna lányok kosarába' szőlőm
Nem dús, nem szép s nem elsőrendű mustja.
Ó így csalódni mért s mért hinni: elcsitúlt a harc...
...Termékeny béke jő... balgán remélni mért mind-
egyre, még tovább?...
Ahogy a messzi délszakon kalandozó, ha játszik véle
meddő képzelet,
Hogy azt hinné szegény: most nyugta lesz, — mikor
lehajlott hozzá már az alkonyat, a mély bo-
rúlatú:

Indiában a városokra ráfekszik az éj s a pestis
Szörnyű dúlása most elpihen talán. De lám, de jaj,
a vad, vérengző koldusok
Rémes csoportja máris vonítani kezd az ég felé s a
jajszó
Lomhán gomolyg az istenekhez a magasba fel,
Mint a tragikus áldozatok szállongó, gyenge füstje.

V

KÍVÁNSÁG.

Ó mikor lesz, hogy kezemben tiszta könyv
S testben, lélekben tisztán s vidoran csillogva ... sűrű
És vad ködök után, kilépek majd a napvilágos útra,
mint a gyűrű,
Mely síkos üvegládikójából urnője drága ujján
Rövid sétára megy és visszajön.
És ó mikor lesz már, mikor lesz, áhitozva várom,
Ó mikor fogom megérni már, hogy karcsu, tiszta
ujjaim
Majd nem fertőzi meg a sárló munka zsíros szennye
rútan
S hogy mindétig vasárnap lesz már mindegyik
napom?!
Bársonykalapba' lépdelek, tollam fülem mögött
S az ajkamon önhitt mosoly, — ez egyszer végre
megnézem a tornyokat,
Miket nem láttam eddig ... minek építették s nyúj-
tózkodnak azok fel a magas ég alá,
Ha én nem láthatom ... Ha gyönyörködni bennök
nem tudok? — Fáradt vagyok
És nincs időm, ti emberek ... s a bánat is,
Nehéz madár a gyenge ágon, úgy lehúz, úgy meg-
visel ...

Oh nem a szépségnek való már ingerült szemem!
De majd! — Majd akkor tán a napba nevetek, mint
őseim
És szellős lesz a lelkem, mint a virradat
S pihétlen-tiszta és magasztos lesz az életem!
Oh nem ugy testvérek, — az nem lehet, hogy csakis
sírni, átkozódni
S két kezed tördelni vagy az ég alatt ... És anyád
árnyékán tünődöl, mint az eszelős,
Mert nem mersz bús szemébe nézni ... Nincs kenyér!
— Oh ne kérdezzetek,
Hogy néma tekintete jajszavamra néha mit felel? ...
Jobb nem beszélni, — erről is hallgatni kell ...
... Sok ember örök fájdalomban süllyed el!!

VI.

KÉRÉS A HATALMASOKHOZ: EPILÓGUS.

Ó bocsáss meg!
Ha élnem s lélekzenem szabad, engedd megkérdenem,
Ó mért borult ma el dicső, szép homlokod?
Tán rám haragszol: s ó miért?
Tán nem végeztem dolgomat elég nagy szorgalommal?
Vagy mert mulatni mertem én az éjjel,
Nevetni vígan és nőket csábítani?
Kihívó, durva szókat visszaverni egyszer . . .
Én, kihez csak nagy alázat illik
S ki néked köszönöm ajándokom, bús életem . . . ?
Én, ki nyomorúlt s beteg vagyok,
Ki a búbánatból élek és kinek
Szegény kis életem kiérdemelnem illik?!
Ó bocsáss meg! Lásd: hogy én garázda kérkedő!
Hogy én még lázadozni mertem
S nőkről énekelni hitvány éneket?!
Meglásd: szerény lesz életem ezentúl
S bágyadtabb, szelíd, szerény lesz bús dalom.

ZSOLTÁR.

Zenét és nyugalmat, lágy arcu gyermekeket,
Munkát, amely boldogít s nőt, aki szeret,
Megadod majd, megadod máskor . . .

Most megtörten s hajadonfővel állok Eléd
S ahogy teremtettél, búskomor tekintetemmel, —
Gondjaim terhén merengek, — barna hajam eső veri
S Feléd tárom ki két karom . . .

S kiáltanék a mélységből, hogy halld szavam . . . De
megismersz-e még?
Vagy elfeledtél, nem szeretsz s már jó kezed
Elnehezűlt szivemre többé nem teszed?
S már lázas felhőid közt sincs lakásod
S hiába várom onnan késő jeladásod? . . .

Ki teremtettél s megátkoztál,
Ki megcsókoltál és eltaszitottál,
Uram, én nem tudok már szólani Hozzád!
Néma lettem én s a szívem nem talál.

De majd! az idők végével talán, ha dolgom itt letelt
S majd szólítasz s megkéred tőlem számadásomat:
hogy „miért fiam s hogyan?”

S e hangra, mint a gyermek, felfigyel az alélt fájdalom s e szózatod
Majd húnyt szememből ismét előcsalja régi könnyeim,
Hogy ami néma már, — hová tünt, nem tudom, de érzem, él, —
Az esengés Uram ... mivoltod nagy fényétől új életre kél:

Oh akkor felmutatom majd Előtted tört szivem ...
... Mi más valék, mint esengés? Hisz abból gyúrt kezed,
És nem szerettem senkit s voltam átkozott, akit az emberszív kivet ...
Taníts meg rá, hogy újra áldjalak
S feledjem el, hogy nem találtalak ...
Oh add, hogy elfeledjem ezt az életet!

MESSZI FÉNY.

Ha jön az alkony, gyászinduló bátran felzendűl,
A döbbenetes sötétségű széles árnyak nőnek,
Olvadt ólom-csöppecskéket hullat el az árnyék,
A végtelen és nagytömegű tenger mélye pirosan tükörzik.

Hajó megy el, a szörnyen messzi partok felé lendűl.
S a nap is, lángban álló gálya megy mögötte más égtáj felé...
Elmúlt a nap. És minden dicsősége, mint a jeladás
A nyugodt láthatáron áll. És hirdeti, hogy nincs megújhodás...

Mert vissza nem tér többé, ami távozott. — Ó messzi fény!
Az örök változás mivégre van? Vagy minden veszendőbe mén?
Az egek tornyai s az égő tűzzel teli árkok?
És lelkem is szegény?
S mi őt dorgálja, feddi? S vak erők
Vonúlnak itt, mint órjás látomások?
S lobbannak el? Hisz úgyis téli álom már nekem e földi lét,
Amelyből felriadok olykor s mint a fák,
Az ég felé jajongok s messzi fény, feléd,
S az Urat hívom tanuságomúl, hogy itt vagyok...
Ó fényből árnyba változó világ!
Az életed fölötted ellobog.

A KALANDOR.

A semmittevés lován,
A semmittevés lován,
Ő üget az úton szaporán.
Minden köve egy év.
Szivének húnyó, bús heve
Még néha lobban s egy barát neve
Ilyenkor lobban el zsarátnokán.

Nem tudja ő, hogy merre tart
S nem emlékezik: — mit akart
S nem kérdi többé, hol pihen . . .
Néz felhőt, lombot és kiken
Egy hűsebb élet fénye ott világol:
A téli csúcsok felé néz a vándor . . .

És óhajtana lenni téli hó,
Vagy vágyna lenni pusztán délibáb
És mindaz: mi e földi lét fele, —
Mely sáppadtabb, mert nincs vérrel tele . . .
Mi eltünik — s nem mondta: élni jó!
S vidáman múlik el s nem éri vád
Az Alkotót, hogy mit művelt vele.

Az úton mendegél és egyre jobban
— Hogy erről álmodik, — a szíve dobban:
Ha nem üldözné többé vér szaga...
Ha szél volna, a holdmezőbe' hálna...
S ha ő volna az örök éjszaka:
Az emberszívekben tanyázna...

ÖRÖKÉLET.

Tűzvész elől van menekvés,
Rablók elől futhatsz messze,
Orgyilkost öl fürge kés,
Hogy őszi nap víg nép temesse,
S az éjszakának árnyait
Elűzi édes napsütés:

De jaj, *magadtól* menekvésed
Nincs e földön s föld alatt!
Magad vagy elméd ős-talánya,
Örökre társad, síri mécsed . . .
S jaj, bús szerelmed vagy magad . . .
És életed örök magánya . . .

Ember, bűnös, bús kalandor,
Eltünődtem sorsodon:
Menekűlsz baráti körbe,
Elbujsz dús asszonyi ölbe,
Búvol a síri gödörbe . . .
Kígyó vagy te, majd madár . . .

Bizony, lemégy a síri földbe
S még alább, a sír alá is
Mindhiába szállanál:
Számodra nincs örök halál.

ZSOLTÁR.

Ó Uram, engem bántanak — — —
Csendes vagyok, félek, kis helyre, sarokba meghuzódom
És utánam jönnek, üszkösbottal szurkálnak szörnyű módon,
Fázékony testemmel jeges vízbe rántanak — — —

Ó Uram, én mozogni nem kivánok — — —
Én pici helyen dideregve űlni akarok, én komplikációktól félek:
S tiszta ruhámmal, ujjaimmal ragadós mézfürdőbe lök az Álnok
És kijövök és piszokban élek — — —

Én sírni sem akarok: és szemeim
Mély kútjai a vizet zuhogva ontják — — —
Én más lehelletét útálom s gyakorta mosom kezeim — — —

Mért kell hát érintkeznem, mért kell élnem, mért nem bontják
Hűs, tiszta, örök-ágyam tiszta angyalok? — — —
Vagy mért, hogy ebszájjal magamtól mindenkit el nem marhatok? — — —

INTELEM.

Ó rég' idők ajtója: emlék!
Betenném az ajtót, — pihennék!
Ó múltak hamvadó hamva!
Ó múltak elalvó tüze!
Ó én életemnek kesernyés ize!

Akit szerettem, rosszul szerettem,
Akit szerettem, hiába szerettem,
Barátaimat mind megúntam,
Sokat beszéltem, mit se szereztem...
Ó régi éjszakák emléke, — unalmas
Éjszakák fájó emléke, — nyugalmas
Semmittevés gyötrő emléke, — fájdalmas
Üldögélés undok hatalma:
Ó én életemnek egyetlen tartalma!

Diák vagyok én még most is,
Egyedül élek, mint a kóró most is...
Minek is annyi szó? Légy lelkem hallgatag
S konok, magadbamélyedő, akár a rab,
Kit mélyen sért a napfény is, hogy él,
De majd elvégzi ő és nem beszél...
A sírodat is hagyd tehát. Mi gondod erre?
Taláncsak elvégzed majd te is valamerre.

REPÜLJ!

Igyekezz, ó igyekezz lélek
E föld körén repülni túl!
Nézz feljebb: ott tisztább az ének...
Lásd: — hol csattogó harc hangja dúl:
E föld-világon nem szivesen élek.

Itt múlnak el, itt repülnek az évek
És fellázadnod, sírnod oly nehéz,
Oly gyorsan zátonyára fut az ész
S a szív az égre ellankadva néz...

Nézz feljebb: ott az égi mértan
Szabálya fénylik és oly egyszerű!
S nem kérded többé, mi miért van,
Mert nincs kérdés több ott, hol a derű,
Hol tiszta ívek és körök
Honában már a gondolat örök!

Ott fenn öröktől tündököl a Törvény
S ahogy holdak és napok kerengnek,
Ne hidd, nem fáj az: közben ők merengnek,
S mosollyal múlnak el a századok...

Ó lelkem, — én e földön itt elfáradok
S nincs kedvem többé keresni a kulcsot,
Mit zúgva elmerít az örök örvény
S mit Isten tengerébe elhajított,
Hogy nyissam véle majd a titkok ajtaját . . .

Te szőke égi lánynak símogasd haját
S ott fenn építs magadnak tiszta házat,

Ott fenn, — ott int a Magyarázat!

ÓDA PÁRTFOGÓMHOZ!

Horatius: Maecenas atavis edite regibus
O et praesidium et dulce decus
meum.

Pártfogóm, ím' szörnyű hálától görnyedten
Hajolok lábaid elé s kérlelve kérlek:
Töröld cipőd sarát fenkölt homlokomhoz!

Hisz néked köszönöm én, hogy vagyok még, hogy
lettem,
Vaj' hogyan bókoljak a jótettért, hogy élek?
Kérlek: légy legalább nemesebb testrészimhez illet-
len!

Ha gyöngéd volnál, a szégyentől hová kéne lennem?
Alázatom pénzét ó fogadd fizetségűl,
Légy kicsapongó, mulass, légy velem pajkos, légy
kegyetlen:

Használd homlokomat zsámolyodúl, tobzódj a királyi
díszen
S ne félj, nem töröd el reszkető, ájuldozó, érzékenyke
szívem
Nemes porcellánját!!

TAVASZI DAL, VÁNDORDAL.

Tavaszi szél fújja már a varga kötényét,
Ki görbe utcában, kicsi boltja elé
Kiűlt, kirakta műhelyét is és alkonyi órán
Lámpafénnyel a sötétet melegíti.

Hej, szeszélyes még az idő s a lánykáknak pajkos
Szél hulláma mossa csiklándó nyakát! . . .

Hej elfeledem én is búskomorságomat . . .
Föltettem életem egy lenge levélre
És én is elmegyek, hová a szél sodor! . . .

ÚTRA KELNI, MESSZI MENNI . . .

Útra kelni, messzi menni . . .
Idegenbe' megpihenni . . .
Hol találja őt a tél, a nyár?
A fű is felvidúl talán, amerre jár . . .

S az út mentén köszöntik őt a fák
S örökre búcsút int az égnek kósza népe,
Körűlrepdesvén sáppadt homlokát . . .
Úgy nézi mind e balga fütyörészőt,
Úgy megbámulja, mint a távozó csodát,
Ki itthagy mindent, mi ölelni kész őt
S a dúrva végtelenbe ver tanyát . . .

Őt meg kell nézni, mert az ég alatt
Nincs több találkozás s a messzeségben
Ki tudja, merre lesz a sírja majd?

OH NINCS VIGASZ! . . .

Nehéz szekerek dübörögnek éjszakai órán . . .
Álmában éjjel így zúdul fel a tó és elnyugszik.
S az idő sűrű, bizonytalan, fekete vízben lomhán tova-
úszik . . .
A hold pedig most minden fényét világoskék-páncélú
felhő-lovasokra szórván:

Így orgyilkosságról a sötétben senki sem tud s kihalt
utcákon rohan a lator . . .
S a jajszóra, bezárt ablakokon zörgetőre, vissz-
hangzóra senki sem válaszol,
Csak az út dobog, nem nyughatik, a nappalok kín-
járól álmában beszél . . .

És nincs vigasz, oh rég tudom. Mert mindennek,
mi él,
A sorsa meg van írva, el kell múlnia.
Oh hol vagytok hát, kik szerettetek?
Mert elmennék, de nincs hova . . .
Vagy hol van most a lány, kit felneveltetek,
Szelíden-szépnek, titkosan s nekem?
Oh Gyula szerzetes, ne késlekedj, adj össze minket,
Kösd össze betegen sovárgó szíveinket . . .
. . . Szerettem őt, szerettem emberek,
De nem láttam soha.

KÁNTORBŐJT.

Uram, ez az éved is de furcsa!
Úgy látszik, rosszul bőjtölünk. Az évszakok
Zordak: — a nap, a hold s a Merkúriusz
Tán rosszul bolyg a híg világi űrbe'? — Kérünk,
Add meg a mi boldogságunk' is, hogy énekünket
Szelid őszidőben, kinn a sárga, szelíd lomb alatt,
A hűs fasorban, az üres templomból messzire hallják
A sétáló uraságok!

És áldd meg a mi idős anyánkat is! csúnya őszön
Oly bús-borús szegény, — halála jár eszébe' szün-
telen . . .
Tekintsd a jó anyót, ki lenn a padba' várja,
(Ájtatos szegényke!) — lelke csüng a fia énekén!
Áldd meg a gyülekezet népét gabonával, fordúljon a
kedved,
Adj jó évszakokat s meglásd, a harangozó is
Boldogan kongatja majd a messzeségbe sovárgó,
Énekelő harangot!

És büszke lesz szegény, hogy ím' Urunk hivó sza-
vától, — mely Tiéd,
A tiszta ég alatt hogy visszhangzik a messzeség!

SIRATÓ.

Valaha nagyokat énekelt
S mélyet kortyantott
S ma korhadó sírjában porladoz.
De élveznéd megint az ősz
Piroslό színeit és újborát
S az enyészet karjába dőlsz!
Megint virúl minden szined:
A századdos dió s kökörcsined
Mindegyre megujúl . . . De te nem
Csak te nem ujúlsz már meg sohasem.

Hogy voltál itt és éltél hirdetem!
De meddig vagyok én még híradó?
Hisz örökké nem tart az életem!
S ki tudja, mit itélt a bősz biró?
Időm a sír felé, öreg barát
Oly csendbe' lépked, mint az áruló,
Mint ahogy földanyánk is nekilát
S felölti lassacskán a ködruhát.

*

De könnyelmű is voltál,
Hogy íly hamar elmentél,
Nyers éneket ki fújtál,
Most hideg házikódba bújtál.
Mi lelt? Hisz voltál féktelen
És nem volt benned semmi félelem.
— „Nagyokat ugrani! Az élet árja

Habjai tornyosulván elragad!" —
Szóltál és nagyot kortyintott nyakad
És voltál gőgös fönség, mint a rossz gyerek
És megdőlt szőke fejed, mint az anyaölben,
Oly lágyan símogatták látatlan kezek.

Lásd, én szerettelek bizony
S ma épp a kedvedért iszom
És ősz is van megint, muszáj ma inni bort...
A szívem, lásd sírással van tele
S az őszi erdőség nyögése zord...
S az is elhallik ám errefele...
S a szív nagyon sunyít és füleli,
Hogy menni jelt ad-e már valami?

Szerettelek bizony, amért az őszi csendbe',
Úgy űltél köztünk olykor elmerengve,
Mintha várnád őket: e föld szűzeit,
Hogy jőjjenek Eléd s bánkódva mind
És sírjanak!
Oh bontsák csak meg őszi koszorúikat s remek
Hajzatuk csudáit, — úgy kérleljenek...
Amért epedni hagytak s íly sokáig társtalan...

S te hallgatóztál akkor, láttalak
S úgy nyúltál ferde poharadhoz álmatag
S úgy mosolyogtál, mint akinek fülmile
Dalol egy szebb jövőt s ő oly merész,
Hogy mindörökre várni kész,
Az álom teljesül-e?

AZ IGAZ BIRÓHOZ!

Ki egyformán osztod szemeidnek fényét, — mint a
    nap,
S hisznek-e benned, vagy sem, szidnak-e, szeretnek-e,
    — nem bánod!
És látják-e, hogy életet oszt fénylő melege szemeid-
    nek:
Te csak derűsen mosolyogsz s elrévedve osztasz
S két jó kezed osztva mozog, mint a szorgalmas mag-
    vetőé,
Kit bárgyú szomszédja gennyes ajakakkal hiába szi-
    dalmaz:

Téged fennhangon nevezünk, téged elképzelünk:
    Igazság! Hatalmas nemtő!
Te voltál mindig a bölcsek képzelete! S mint a
    foszfor
Úgy világít tenéked a dolgok lelke éjszaka! —
    Jóság
És okosság: tebenned egyesűlvén vannak!
S téged dicsőít szavam először, hogy szólalok s nem
    halkan többé,
De önérzettel, — mert fennhangon szóljon a hívő:

Egy férfihez szólok most s hozzá intézem e szavakat!
Néki dícsérem a fényt, mert ő tudja, hogy van s
várom
Okos szeme mint fénylik, mint nyílik szája feleletre...
...Én az életet már láttam, nem félek és nem várok
s ki megszólít, megvetem...
De szilárdan s szépen állani akarok s élni, mint az
elfáradt oszloptartó alakok,
Szeretni, kit eddig megláttam, derék ha volt és menni
mind-előre daccal
S meghalni azután, — meglátni végül is a fényt,
mint aki eltévedt
És sokáig botorkált egy vak alagútban, a sötétben,
S feljutott végül a napfényre,
Gyönyörüszép hajnalidőben!

A SZŐLŐMŰVES.

Lám, a Medve ragyog s fiát veri: csöndre tanitja.
S lejjebb lassan, valamint tavirózsa, leúszik a
Hattyú.
Alant sötétül a kékség s a dús domboldalt beboritja,
Melyre fehér házat, kicsikét, százat egy óriás parittya
Fekete, tar venyigék közt össze-vissza szórt...

S tiszta éjjelen, mélyen a hold alatt repűl
És fénylő, gyors felhőket űz az őszi szél...
...Csak épp megnézi még hegyét, kicsit még jár
körűl
S aztán bucsúzik ő is, ki a súlyos fürtöt óvta: ím'
hogy itt a tél,
A szótlan szőlőműves is pihenni tér.

Jön, leballag a hegyről s hol borpincék nehéz szaga
terjed,
Puttonyát s számos szerszámait hűs kamarába teszi
vissza...
S míg felenged a tél s a hordók kotyogó bora erjed,
Vídáman heverész és derüs kedvvel borocskáit issza
S tiszta bölcseségnek örűl, amíg kívül hull a hó.

A PÁSZTOR.

Tört szívvel, melyből fájdalom csordúl,
Lejti táncát a szél s közben búskomor . . .
Felhők szállnak el felette zordúl
S már az alkony éjszakába fordúl.

S a barna hegyről rég lejött a nyáj,
(Mint barna fejről göndör fürt lehull,)
S a nedves réten sír a vízmadár
S a pásztor botra támaszkodva vár,

Míg az éji falura a barna ősz
Kietlen csöndje űlt, s már hűs verem
Az égnek boltja. Melyre nesztelen
Szállong a sötét föld alól a gőz.

Kunyhójának akkor lángja éled
S míg nem egy félszeg gondján bíbelődik,
Magános asztalán hosszú időkig
Még a hűvös gyertyalángba réved.

S míg éji úton lándzsás éji csősz
Korhol duhajt, ki csendjét felveré,
A kövér, sötét föld alól a gőz
Békésen száll a csillagok felé.

EPILÓGUS: O BEATA SOLITUDO! O SOLA BEATITUDO!

Szózat egy igaz művészhez.

Sokféle az ember e földön, ó költőm, van fenséges is
gyengéden élvező,
S van olyan, ki létét egy másikkal úgy olvasztja
eggyé,
Mint a szobor, kiről azt hallottam, érce megolvadt
S ellágyulva omlott le a tóba a víz iránti nagy
szeretettől:

Nékem kín a szépség is s a szeretet mindenha fájt:
titkomról sose szóltam ezért,
Csak, mint a régi pap, ki állig gombolkozva s ün-
nepélyesen,
Dühvel ordítva rázza ökleit, hogy visszhangzik a
messzi táj és furcsa kézmozdulatokkal is őr-
jöngve hazudoz:

Fájt az élet, égetett s nem érzéketlenség, — a fáj-
dalom tevé a torz mosolyt . . .
S hogy torkom elszorúlt, hangom rekedtre vált s
tátogva, félszegen

Csak hadonásztam képtelen kinomban s kettős fájdalommal, hogy szivem szerínt már sohse szólhatok:

Ezért is régen elhatároztam, magamba szállanom s hogy végkép'
Elhagyom barátaim, szerelmem is s kezembe véve igaz könyvedet
A nagy magánynak áldozom az életem.

Nehéz a valóság nekem! kit oly rég eltölt már a rendszer bánata...
S mily boldogság, mily révület lesz elmerülve s már egy téveteg és kétes lét
Büvöltjeként rád emlékeznem, vágyak harsány vásártere, nagy piarc
És abban is: magános, bús kiáltozásaim...

A tapasztalás napjait feledni oh segíts és futni, menekűlnöm innen, isteni Jóság,
Ki a paripáknak adtál fürge lábat s teremtéd a madár szárnyait,
Segíts hát nékem is! Egy sziklát adj, fölötte csillagot, ellágyuló szivet,
Síráshoz könnyeket, multakhoz bágyadást:

Add a kezdetet lennem úgy, mint a halottnak, kiről álmodék!

Egy nagy csarnok felét láttam egyszer világosan
ciprusokkal,
Onnan ment egy temetési menet szótalan, imbolygó
zászlókkal legelől
S a halottat egy kis fekete kocsin hat fehérbe burkolt,
néma
Lélek kisérte el — s velök én is, fogvacogva resz-
ketőn,
(Szólítani, leplöket felfedni nem merém, mert tud-
tam, hogy mérgesen ugatnak,
Féltik a zsákmányt, akit elragadtak s rám vicsorí-
tanak csúnya kutyafejeikkel:)

Ámde a halott is halkan sírt, —
Szelíd volt: átengedte magát egészen, vigyék el már,
vigyék el!
(Még nem ébredt fel másik életére s lelke, mint a
csecsemőké, derengett,)
Vegyék őt át a rossz hatalmak, — múljon e *kicsi*
fény emléke szeméből,
Múljon a szerelem emléke, palotáé, ahol élt és ciprus-
ágé,
S vegye át gyengéd testét, elbágyadt szivét az alvó
végtelen!
Lelke zengve változzék meg, olvadjon a fénybe:
Ó alvó fények áhitott hazája: végtelenség!
Ó végső koppanás a szíven, végső döbbenet: halál!
Ó minden szédületek mélye: régen várt magány!

Ó hallgatásnak jóleső zenéje: emlékeket súgó!
Ó jóleső hang a fülnek örökkévalóságé, búgó!
O beata solitudo!
O sola beatitudo!

Tartalomjegyzék.

Előkészületben van

Füst Milán összegyűjtött munkáinak második kötete, a

„IV-dik Henrik király“.

E kötet az író négyfelvonásos drámáit tartalmazza.

BÍRÁLATOK FÜST MILÁN VERSEIRŐL.

„... Objektív szomorúság. Itt nem egy vergődő és ijedt lélek panaszkodik váratlan támadásokon: — fegyveres katona áll komoran, aki tudja, hogy harcba küldték és hogy e harcban el fog esni ő is, mert e harcban mindenki elesik..."

„...Minden belső tünethez meghúzza a tér s idő összes lehető koordinátáit, hogy abszoluttá tegye..." „Így nyer minden kis emberi érzés valami végtelen és nagyszerű perspektívát: kilövelve az abszolut térbe, hol végtelenné s határtalanná növekszik..."

„... Füst Milán minden érzésében az Abszolutat keresi: ama ritka költők közé tartozik, kiket kozmikus erők ihletnek..."

„...Érdekes, hogy mennyire érdeklik a fényhatások. Sötétséggel és fénnyel szeretne kifejezni mindent: egy-egy képet állít elénk, mely mintha szépiával volna festve: a szín, e relatív s felületes tünemény, elenyészik a formák fontossága mellett..." „Filozófiával a szívében nem lehet a költő impressszionista, — mit használnak neki a színfoltok: mikor ő már a szemével is meg akarja fogni a dolgok igazi lényét, a szemével már körültapogatná a tárgyakat, hogy valóságukról meggyőződjék..." — — „Vaskossá és anyagivá zsírosodik nála még a valeur is: groteszk csopotrozattá válik a külső világ, régi hollandus

képekre emlékezünk, Browerre, Van Ostade-ra, ahol torz formák tusakodnak egymáson..." — „Nála még a holdvilág is „ül". Anyaga van, valami súlyos dolog. Szellemek és kísértetek jönnek, de korántsem légies alakok — jó nehéz szaguk van és gyakran beszélnek ételekről. Májat és diót esznek: sokat esznek. Az Ősz perszonifikált szelleme is eszik: zöld, hideg almákat eszik..."

(Karinthy Frigyes tanulmányából „Nyugat", 1911. július 1.)

„...Füst Milán senkihez sem hasonlít, messze áll mindenkitől, mint a sivatag fája. Könyvének olvasásához, megértéséhez sok komolyság kell, sőt annál is több: áhitat. Sok van benne a középkori szerzetesből; fekete reszignációja, naiv alázatossága, hunyászkodó engedelmessége, sűrű maga-intése, megbánásnak töredelmessége és főkép a halálnak mindig jelenvaló gondolata..."

„...A kifejezés módjában, a művészi előadás eszközeiben is különbözik minden más művésztől, legfőképen kortársaitól..."

„...Kevés jelző, kevés metafora, hasonlat alig egy pár: mérséklet és izlés. Tisztán látott víziók, plasztikusan, *térben* megírva. És az egészet valami hatalmas lehellet, néha orkánná növekvő, emeli, viszi, lobogtatja: nemes és forró páthosz, mellyel a régi írók óta oly ritkán találkozunk s melyet hitvány utánzatai, az álpáthosz megvetendő fajtái, — már csaknem diszkreditáltak..."

„...Fantáziájának néhol romatikusan groteszk víziói csak magyarul olvasó embernek egészen szokatlanok s talán ez egyik főoka némelyek, — különben teljesen érthetetlen idegenkedésének. Másik okát másik erényében keresem: nyelvének komplikált szerkezetében, mely a tunya olvasót könnyen visszariasztja az olvasástól. A „dallamai" nem fülbemászók, a felületes olvasó könnyen elvéti a mondatok logikáját. Néhol háromszor újból kezdődik a mondat, míg megjelenik, hogy rendet teremtsen a bőven

patakzó szavak között az állítmány. Egymásra torlódó, egymásra tornyosuló premisszák vezetnek a második tétel fensíkjára, ahonnan megpillantjuk a konklúziót a horizonton. Annál hatalmasabban hat aztán egy-egy sorának bibliai egyszerűsége; ezek a sorok meggyőzőek, mint az axiómák s talán bennük szökken virágba a komplikáció tökéletessége."

„... Versformái természetesen követik súlyos ritmusukkal a gondolat és mondat ritmusát. Elemzésüket, méltatásukat ahhoz jobban értőknek hagyom. Én nem tartom „*vers libre*"-nek, (ha jól értem a vers libre mivoltát.) Sokkal kötöttebb ez a forma, semhogy szabadnak nevezhetném."

(Nagy Zoltán tanulmányából, „Nyugat", 1914. máj. 1.)

„... Ha egy szóval kellene jellemezni őt, ezt írnók róla: komor. Ez nemcsak színeire vonatkozik, az életfelfogására, de a művészetszemléletére is, amely tiszta és puritán, szigoru..." „... Ez a lélek nem puha szétfolyó és nőies: erős férfi-lélek, amely a pontos és gyors asszociációi szárnyán a dolgok fölé emelkedik, a tiszta szemléletig és Schopenhaueri értelemben — objektiv lírát ad..." „... általa a törvény és az igazság szólal meg."

„... Szikrázó páthosz világítja meg néha a bibliaian komor tájat. A pátosza azonban — s ez a költőre különösen jellemző! — nagyon emberi és nagyon intim. Olyan élményeket ékel bele a verssorai foglalatjába, hogy szinte eseteknek tetszenek az életéből és ezek e klasszikus ódákat, — hirtelenül-váratlanúl — közelivé, modernné teszik. Egyik ódájában ezt olvassuk:

„Gondolok tétlen s busongó életemre is, melyben nincsen
erő és izzás
Színes képeket vetíteni, csupán feketéket s éjjel!
Sáppadtabb fény ez, betegebb, mint a holdé, nem vetekszik ez a nappal,

Oly holdé, milyet álmodtam egyszer, hogy volna végtelen messzi,
Volna csupán akkora, *mint egy forint s zöld éjszakában*
Halkan fénylene végtelen távolban..."

A „Nyilas-hava" című versében az ősz, minden ősz bánata és szépsége, sok régi ősz emléke és íze kisért. A költő sürít, az egész életet egy versbe, a sok emléket egyetlen szóba tudja belebűvölni..."

„...Ezekben a versekben szólal meg először a magyar *vers libre.* Teljesen elveti a külső mértéket a belső mérték javára. Sorai sötét biztonsággal, — végtelenül, — hömpölyögnek előre. A szavaknak nincs külső támasztékuk, metrum és rím, mégis határozottan és végzetesen törnek a cél felé, mintha acélsínen gördűlnének..."

(Kosztolányi Dezső cikkéből, „Világ", 1914. ápr. 19.)

„...Füst mindig azok közé a költők közé tartozott, akiknek az erkölcs és problémái iránt való érdeklődése szembeszökő... s ez a szenvedélyes érdeklődése egyesül benne egy minden moralitás nélkül való, erkölcsmentes, tisztán gyönyörködő ábrázolással..."

(Kolnai Aurél tanulmányából, „A Tűz", Pozsony, 1921. január.)

„...Alles wird in Bleischwere empfunden, verblüffend ist die *materielle* Verschmelzung mit der Natur..." „Dazu trägt der schon nicht einmal konkrete, sondern geradezu nűchterne Ton bei..." — „Alles scheint an die Erde gebunden und ist trotzdem bizarr, eine fremde Realität, fremde Ordnung verheissend..."

„...Hierher gehőrt die Konzision in Füsts Stil, die aber oft von beinahe unverständlich műssigen Worten umringt wird, die eben ihretwegen eines mystischen Sinnes habhaft werden..."

(Kolnai Aurél tanulmányából, „Imago", Wien, 1921. január.)

„...Az új magyar irodalom indulásakor mint lirikus jelentkezett sötét költeményeivel s már akkor külön helyen állott..." — „Víjjogó kétségbeesése eleve kizárt minden könnyüt, vagy esetlegest. Élet és halál között tombolt..."

„...Megvetette, ami tetszetős, a szines holmit. Nem szép akart lenni, hanem igaz önmagával szemben. Költészete kegyetlen igaztevés, a szemérmetlenségig őszinte, a furcsa gyermekességig egyéni, teljes levetköződés, lelki megmeztelenítés. Engedett a belső sugallatnak, mely szólni ösztönözte, nem törődött azzal, hogy ezek az igék széttépték a ritmust, megölték az akkor divatos rimet, csak az igazságra ügyelt s ennek tulajdonítom, hogy szabad verseit, melyek nyelvünkön az elsők voltak, azonnal elfogadtuk s nem vágyakoztunk ütemre, vagy egyéb díszre. Kielégített az érzésélmény, költeményeinek alkotója. Ma, hogy versei új kiadásban megjelentek, tíz év multán, a szabad versek idején, még mindig régi frisseségükkel hatnak s összemérve sok újonnan termett szabad verssel, mely most annyira népszerű, mint hajdan a rímcsilingelés, egyedülállóknak rémlenek a most termett hasonló formájú költemények társaságában is, akár akkor, az impresszionista-szimbolista versek között..."

„... Ebből a termékeny boruból, ezekből a meghasadt egekből emelkedik ki költészete a nagyvonalú felé törve. Semmi kis dal, vagy kacérkodés a véletlennel, hanem egyetlen széles, ünnepélyes hang..."

„...Önkényes képek ütik meg a szemet, melyek távoli eszmetársítás eredménye vagy összehoz olyan mozzanatokat, melyek térben és időben messze esnek. Az ősz „zöld *hideg* almákat hoz s ő is eszik", vagy: „a köd *felett* lassan haladt egy *szép* szekér," vagy: „a halott is *halkan* sírt." Micsoda régi látományok, elfeledett és megébredt hallucinációk lehetnek ezek egy szőlőből, egy utcáról, egy képeskönyvből, egy lélek régi homályából, a gyermekkorból, mikor csalóka távlatban látjuk a dolgokat, összevétjük az okot az okozattal, aminek egy érzés hevületében

gyors értelmezést adunk. Ha utánuk gondolunk, rájövünk, hogy lelki igazságuk ott benn megdönthetetlen. Verseiről azt mondtam, hogy az ifjúkor súlyos fájdalmából születtek, jellegzetesen fiatalkorúak, de a képzelete még régibb, gyermekkori..."

(Kosztolányi Dezső tanulmányából, „Nyugat", 1922. március 16.)

„...Füst Milán az időmértékes és gondolati ritmus egy magasabb, a költő életérzésével összefüggő szintézisének adja példáját...."

(Kolnai Aurél cikkéből, „A Tűz", Pozsony, 1922. július 9.)

„...Külön szinként és külön fejezetként áll az új magyar költészetben. Ha a nagyközönség nem igen vette is észre, az írók annál jobban ismerik és szeretik e különös zamatú lírát. Ma jobban és többen, mint első megjelenése idején..."

„...Egy állig begombolkozott embert látunk, aki különböző álarcokat vesz magára, — jóformán sosem szól a maga, leginkább ünnepélyes kórusok és középkori figurák nevében. Középkori képzetek sötét komorságú levegője mindenütt, — egy költő, aki alázatos ódákat ír pártfogójához, vagy a fejedelemhez, egy kántor, aki azért imádkozik, hogy énekét messzire hallják a sétáló uraságok, hegyessüvegű kalmárok a vár alatt, egy vándor, aki énekében a varga kötényére gondol, amelyet lenget a tavaszi szél, (ebben a kis dalban nincs egy speciális középkori képzet sem s mégis a középkort érezzük mögéje hátterül,) kísértetek az útakon, Arménia tájai vörös tüzekkel felhői alatt, eső, köd, és éjszaka... egyetlen plein-aires sora sincs... A verselése is széles hömpölygésű, a szabadvershez közeledő egyéni verselés, mely mint valami kámzsa öleli magába e képek testét — s e kámzsában súlyos lassú léptekkel, ünnepélyes tartással, égnekszegzett fejjel megy

egy férfi. De mi nem látjuk az arcot, — csak a hangjáról s a mozdulatairól ismerünk reá minden álarc alatt..."

„... Olyan ember beszél így, aki örökké a halállal néz farkasszemet, aki az emberi élet örök fájdalmát szenvedi, (tehát nem apró-cseprő egyéni bajokat); művészi ösztöne ezért vezeti talán a középkorhoz is, amely ugyanennek a fájdalomnak árnyékában állott." — „De érzi azt is, hogy hiábavaló jajveszékelnünk... nevetséges... Az érzésnek ebből a kétarcuságából származik hangjának sajátos kettőssége."

„... Vaskosan reálisztikus és kedélyes, mint egy holland zsánerkép, de fantasztikus és halkan melankólikus is. A két ellentétes elem adja a bizarr füst-miláni izt. Csak a festészetben van mása e látásnak: Brueghel Péter holland kisértetképein...."

(Komlós Aladár cikkéből 1922., augusztus 6.)

„... Füst Milánnál nagyobb, önzetlenebb, önfeláldozóbb, jobban megszállott, mélységesebben elrévült, magamagát bőkezűbben tékozló, gyógyíthatatlanabb fanatikusát az írásnak nem ismerem, el sem képzelhetem. Az írás lázában ég szakadatlanul... a végzet rendelésénél és saját akaratánál fogva: — valósággal égő máglya..."

„... Megrendítő, de egyben felemelő látvány."

„... Ha szent mániája-teremtette eddigi munkásságának summáját lemérem: nem csekély súly van a mérlegen. Kevés magyar versből hallom ki úgy a Végzet lépéseinek olykor fenséges, olykor aljas döngését, mint Füstnek szinte a végtelenbe belekiáltó verssoraiból. Ezeket a verseket, mert a megszokottság hosszmértékét meghaladják, még ma is megcsúfolja az értelmetlenség..."

(Szilágyi Géza tanulmányából, „Nyugat," 1925. február 1.)

„... Nem akar *mindent* kiélni, csak azt, ami férfihoz méltó, amit a gondolat nem talál nevetségesnek. És kissé

lenézi, léhának érzi a szépség keresését is: az igaz ember csak az igazságot, a lényeges igazságot keresheti...”

„...Füst Milán szemében a végtelen világok perspektívája törpíti torzzá fájdalmait...”

„...De bugyoghatnak-e abból dalok, akinek mozdulatlanság a célja, aki zord kritikával küzd magában az illúziók ellen, az élet repkedése ellen? A gátlás költője, a tárgyilagosság sztoikus költője, aki sorra ölte érzéseit, mert az élet ugratását látta bennök és aki a megkegyelmezett érzéseket is csak módjával engedte szóhoz jutni, csak azokat, amelyek egy egész exisztencia, az egész sors jelképei voltak, (mert a lényegtelen ellen úgy küzdött, mint valami szemét ellen,) nem lehetett termékeny és beszédes költő...”

(Komlós Aladár egy tanulmányából, „Nyugat,” 1926. június 1.)

„...Azok közül a költők közül való, akiknek sorsuk van, életük megváltozhatatlan terhek alatt hömpölyög, nem lobogó viharhoz, hanem mélyen izzó folyóhoz hasonló...” — „Füstről azt mondhatnám, hogy antiimpresszionista, minden jelenlevő, vagy elkövetkező helyzettel és dologgal szemben előre beállított, eltökélt szándékú, felelősséget vállaló egyéniség. Az ő kritikusának nem méricskélő összehasonlítást és nem tisztára esztétikai szempontú megállapításokat, hanem produktív, felfedező kritikát kell végeznie.”

„...Az új magyar költészetnek nincs csoportja, vagy iskolája, ahova Füstöt be lehetne állítani, sőt ebből a nézőszögből az új európai költészetben sem tudnám a helyét megjelölni...”

„...Nem verseket ír, hanem költeményeket él, nem eltökélten kísérletezik, hanem ösztönösen talál. Sötétnézésű és mélyenlátó középkori lélek. De ez a középkoriság nem holt érték, múzeális dísz, vagy passzivitásba marasztaló nosztalgia nála. Ez az életalapja és maga az egész

élete. Nem megkívánta s nem mint esztéta szenvelgi ezt az életformát, hanem ilyen sorsra van ítélve. Ez az elítéltség az, mely a felületes olvasó elől eltakarja Füst tiszta karakterét, csak kevesen érzik lírájának egyszerűségét és mélységét."

„...A vizionárius lélek és a tudatos intellektus *kettőssége* mindig *jelen* van Füst munkáiban. Késélen egyensúlyoz, de nem kell attól tartanunk, hogy egyszercsak jobbra, vagy balra elbillen..."

„...A belső küzdelem, az önmagagyötrés adja meg lírája kisérteties józanságát és szuggesztiv erejét..."

„...A mértéktartás, az aszkétikus önfegyelem egyik legsajátosabb tulajdonsága."

„...Láthatatlanul nyugtalan és borzongatóan nyugtalanító erő. Van benne valami kisérteties s valami kegyetlen. Versei olvasása közben nem is magukkal a versekkel, hanem a mögöttük levő összesürített és felhevített élettel foglalkozik az ember."

„...Nyoma sincs bennük hangulatváltozásoknak s a költő kedélyhullámzásainak, mindig egyazon érzésáradásnak egyazon formában való kifejeződései. Ez azonban nem jelent tartalmi szegénységet, sem formai egyhangúságot. Vannak költők, akiknek témáik mennyisége egyetlen gazdagságuk..." — — „...*Füstnek nem sok témája,* hanem *tartalmi fajsúlyskálája* van..."

„...Én az állandó és tárgytalan félelemérzést látom a Füst-versek tartalmi lényegének. Nem a tudatosított halálfélelmet, hisz ez már egy fix ponthoz való lekötődöttséget jelentene...."

„...Komor, mozdulatlanságba dermedt jegenyékkel beültetett kert ez a könyv. Talán nem is létezik, az alvilágban él s ha lapozunk a könyvben, akár ha az elmerült vidékek kertjében bolyonganánk: nincs semmi megfogható körülöttünk és mégis a túlzásig reális itt minden. Hasogat bennünket a széljárat, az ég hasa alig egy arasz-

nyira van a fejünk felett s a sötétség fénylik, akárha szurokból öntötték volna. S a versek figurái, ezek a felületes olvasónak felismerhetetlen ködalakzatok: „*botra támaszkodva várnak*" ... *vaskosan ülnek* „a nyájas holdvilága" mellett vagy „meghülnek *részegen* Szilveszter éjjelén." Mindennek a miértje és a lényege a költő alapérzése s mégis a verssé sürített sejtések, irtózatok és képzeletek vér-hús valósággá ülepednek. Ez a realizmus már szuperreálizmus, semmi köze a naturalizmushoz. Nem szimbólikusak ezek a versek, a szavak a maguk tiszta valóságát jelentik, a szín, a forma, a mélység és magasság kizárólag a vers törvényei szerint él és rendeződik egységgé. A költő, aki így ad testet örömeinek és fájdalmainak, az már nem *alakít, hanem alkot.*"

„... Semmi köze a síkhoz, nála nem a szín, hanem a test a fontos, kivétel nélkül a térbe vetíti ki érzéseit és gondolatait. Az ő versei nem színtónusokból összehozott síkképek, hanem térbe állított plasztikák. Mondhatnám, irodalomban kifejezett érzéstömbök. Költeményei érzéssel telítettek és testformájukban kiegyensúlyozottak..."

„... Füst elementáris költő. Költészete nem tudatosan célbairányított, de külső dekorációktól megtisztított s így önmagában egész és monumentális..."

(Kassák Lajos tanulmányából, „Nyugat", 1927. augusztus 16.)

„... Villanó szemléltetességgel vetítette elénk ezt a bonyolult költőt, aki új és régies is, szeszélyes és szabatos is, gyermekes és férfias is, egészen lírai és egészen tájképszerű is, fölszabadúlt és görcsös is, elnéző és szigorú is, díszes és kopár is, közvetlen és oktató is, mindazt, ami az ő egyénisége: végeérhetetlen verssorainak lejtését, hömpölygését, merész fölcikázását s ódon-hagyományos klaszszicizmusát is..."

(Kosztolányi Dezső egy tanulmányából, „Nyugat", 1933. február 1.)

„... Malgré l'étrangeté de son accent, cette poésie est exempte du spleen qu'engendre la satiété de vivre. D'ailleurs Milán Füst n'aspire pas à la plénitude de la vie, ne souhaite pas en savourer et en épuiser les joies. La réalité ne forme pas l'objet de ses désirs, il en a peur, l'évite et l'abhorre comme quelque chose de profondément étranger à lui-même et qui ne peut que le décevoir."

„... La profonde conviction que le Destin sera toujours plus fort que l'homme et qu'il est vain d'essayer de s'y soustraire donne à la poésie de Milán Füst une passivité résignée en même temps qu' elle lui confère je ne sais quelle grandeur, un accent d'universalité si fort qu'il va jusqu'à abolir tout caractère national." — — „Rien n'est plus révélateur de l'universalisme de Milán Füst que la facilité avec laquelle il sait s'abstraire de son époque et de son milieu. Avec la même aisance aérienne, il se transporte dans les plaines d'Arménie où jaillissent des sources brûlantes, au large de la mer, aux pieds des pyramides d'Egypte. Mais son asile préféré est le Moyen-Age, où il s'identifie tantôt avec un farouche pénitent, tantôt avec un moine plein d'humilité qui abaisse son capuchon pour fuir les regards humains." — — „Au point de vue de la forme, Füst se caractérise par un développement minutieux des images, qui expriment la pensée dans ses moindres détails, jusqu'à l'épuiser entièrement. Cette manière est surtout apparente dans ses derniéres productions qu'une sorte de sérénité philosophique semble d'ailleurs distinguer de ses oeuvres précédentes..."

(Maurice Galéotti cikkéből, „L'Europe Centrale", Prága, 1933. június 17.)

„... Szent és elvont deklamációiban megjelentek aztán azok a képek, melyeket innen a földről vitt fel magával egyedülléte magasságaiba. Földet fogott a képzelete odafönn, anyókák, felejthetetlen anyókák és hórihorgas pékek, furcsa kovácsok és vad kalmárok kavarogtak örvénylő szavai mélyén... Ő már csak emlékezett e világra.

De az emlékezése csodálatos és furcsa volt. Pontos és mégis idegenszerű. Nem látás volt ez már, mindenkor látomás. Mint a vakoké talán, akik szívük tükrében keresik a dolgok arcát. Mint a vakoké, akik még jobban érzik, mert tapintják e földi formákat..."

„... Ő előbb elvonatkozott innen s aztán szállt emlékeiben újra vissza ide: vagyis *elvontsága* világában élt, mégis csodálatosan konkrét, szinte fogható, tapintható volt az, amiről szólt..."

„... Ő nem azt panaszolta, hogy szegény, sem azt, hogy boldogtalan, nem egy szebb életről, több fényről, vagy szépségről álmodozott, nem olyan költő volt, akiről azt lehet mondani: ha pénzt adnának neki, vagy egy szép asszony megajándékozná szerelmével, már nem is volna panasza több... ő az ember sorsát, boldogtalanságát, az életet magát jajongta, az egészet! s oly buzgón, mintha megbízták volna vele, hogy mindnyájunk nevében jajongjon: ő lázálmában sem tűrte a vigaszt, hogy becsapják s mikor a lényeg maga gonosz, földi káprázatokkal kábítsák el őt..."

(Peterdi István tanulmányából, „Nyugat", 1934. február 1.)

„... Költészetének külön természeti törvénye, égalja, szókincse van. Nagy síró angyalokat látunk itt, viharokat hallunk zúgni a sötét égbolt alatt, manókat sivalkodni, feleselni a változhatatlan sorssal. Följegyezték róla, hogy először ő írt magyarul szabadverseket. Ezek a szabadversek mégis zártak, *a lehető legkötöttebbek.* Lélek vájta ki útjukat, szellem tölti meg őket, nagy lehellettel. Ezért nem fáradtak el, ezért hömpölyögnek még egyre, ma is. Újszerűek, de ne dicsérjük újszerűségüket. A költészet általában ódon mesterség..." — — „Paul Valéry írja: „Az újban csak a legrégibb a jó." Ezt alkalmazhatom ezekre a szahadversekre is. Azok az ódon képek és tájak, melyek

elénk tűnnek belőlük, nem is elmúlt századokba vezetnek bennünket, hanem az álom mitoszába..."

(Kosztolányi Dezső tanulmányából, „Nyugat", 1934. április 1.)

„... Füst Milán, akit a magyar szabadvers megteremtőjeként emlegetnek, nem ír ebben az értelemben vett szabadverseket. Lírájában az időmérték, ahol oldott, sajátosan oldott, ahol kötött, ott sajátosan az, de mindig a formai törvényszerűség alakítja versét és teszi szigorúan zárt forma-alkotássá...."

„.... A Nyugat egész írónemzedékére hatott formailag. Szigorú törvényszerűségével visszavezette őket az időmértékhez, sőt közvetve a rímhez is..."

„... Az élettagadás ... a sötétség költője és az irracionálissá nőtt gyülöleté ... Szomorúsága, talán így határozhatjuk meg legpontosabban, *hősi szomorúság* ... saját törvényei szerint igazodó, szigorú szomorúság..."'

(Radnóti Miklós Kaffka Margitról szóló könyvéből. Szeged, 1934.)

3 0112 098379263

